

Agenda – Y Pwyllgor Cyllid

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Fideo gynadledda drwy Zoom	Bethan Davies
Dyddiad: Dydd Gwener, 15 Ionawr 2021	Clerc y Pwyllgor
Amser: 09.30	0300 200 6372
	SeneddCyllid@senedd.cymru

Yn unol â Rheol Sefydlog 34.19, mae'r Cadeirydd wedi penderfynu gwahardd y cyhoedd o gyfarfod y Pwyllgor er mwyn diogelu iechyd y cyhoedd.

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

2 Papur(au) i'w nodi

(09.30)

2.1 PTN 1 – Llythyr gan y Gweinidog Addysg Ymateb i adroddiad y Pwyllgor ar y Fil Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) – 11 Ionawr 2021

(Tudalennau 1 – 7)

2.2 PTN2 – Llythyr gan y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd – Gorchymyn Ardrethu Annomestig (Lluosydd) (Cymru) 2020 – 7 Ionawr 2021

(Tudalennau 8 – 20)

3 Craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru 2021–22: Sesiwn dystiolaeth 5

(09.30–10.30)

(Tudalennau 21 – 71)

Steffan Evans, Swyddog Polisi ac Ymchwil, Sefydliad Bevan

Gemma Schwendel, Uwch Ddadansoddwr, Sefydliad Joseph Rowntree

Papurau ategol:

FIN(5)–03–21 P1 – Tystiolaeth ysgrifenedig: Sefydliad Bevan

FIN(5)–03–21 P2 – Papur briffio: 'Tlodi yng Nghymru 2020'



Briff ymchwil

EGWYL (10.30–10.40)

4 Craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru 2021–22: Sesiwn dystiolaeth 6

(10.40–11.40)

(Tudalennau 72 – 97)

Andrew Campbell, Cadeirydd, Cynghrair Twristiaeth Cymru

Ian Price, Cyfarwyddwr, Cydffederasiwn Diwydiant Prydain yng Nghymru

Dr Llŷr ap Gareth, Uwch Gynghorydd Polisi, Ffederasiwn Busnesau Bach yng

Nghymru

Papurau ategol:

FIN(5)–03–21 P3 – Tystiolaeth ysgrifenedig: Ffederasiwn Busnesau Bach Cymru

Briff ymchwil

5 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 (ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod.

(11.40)

6 Craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru 2021–22: Trafod y dystiolaeth

(11.40–11.50)

7 Ceisiadau o ran Cyllideb Atodol 2020–21 gan Gyrrff a Ariennir yn Uniongyrchol

(11.50–12.05)

(Tudalennau 98 – 127)

Papurau ategol:

FIN(5)–03–21 P4 – Papur blaen

FIN(5)–03–21 P5 – Cyllideb Comisiwn y Senedd 2020–21

FIN(5)–03–21 P6 – Amcangyfrif Atodol Ombwdsmon Gwasanaethau

Cyhoeddus Cymru 2020–21

FIN(5)-03-21 P7 - Amcangyfrif Atodol Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer
2020-21

8 Rheoliadau Treth Trafodiadau Tir (Bandiau Treth a Chyfraddau Treth) (Cymru) (Diwygio) 2020

(12.05-12.15)

(Tudalennau 128 - 134)

Papurau ategol:

FIN(5)-03-21 P8 - Rheoliadau Treth Trafodiadau Tir (Bandiau Treth a
Chyfraddau Treth) (Cymru) (Diwygio) 2020 Adroddiad drafft

[SUB-LD13969 - Rheoliadau Treth Trafodiadau Tir \(Bandiau Treth a
Chyfraddau Treth\) \(Cymru\) \(Diwygio\) 2020](#)

[SUB-LD13969-EM - Rheoliadau Treth Trafodiadau Tir \(Bandiau Treth a
Chyfraddau Treth\) \(Cymru\) \(Diwygio\) 2020 - Memorandwm Esboniadol](#)

Kirsty Williams AS/MS
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education



Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Llyr Gruffydd, MS
Cadeirydd
Pwyllgor Cyllid
Senedd Cymru
Ty Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

11 Ionawr 2021

Annwyl Llyr,

Bil Cwricwlwm ac Asesu (Cymru)

Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor Cyllid am eu craffu ar y Bil Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) yn ystod Cyfnod 1 ac am yr adroddiad a gyhoeddwyd ar 4 Rhagfyr 2020.

Rwyf wedi nodi ymatebion i argymhellion y Pwyllgor yn Atodiad A. I grynhoi, rwyf wedi derbyn (neu wedi derbyn yn rhannol) naw o'r argymhellion.

Rwy'n gobeithio bod y llythyr hwn yn ddefnyddiol wrth nodi ymatebion i Adroddiad y Pwyllgor. Byddaf hefyd yn ysgrifennu at Gadeiryddion y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg a'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a Chyfansoddiad mewn perthynas â'u Hadroddiadau Cyfnod 1, a byddaf yn copïo'r llythyrau at bob un o'r tri Chadeirydd Pwyllgor.

Edrychaf ymlaen at barhau i weithio gyda'r Aelodau wrth i'r Bil symud ymlaen trwy broses y Senedd.

Yn gywir,

Kirsty Williams AS/MS
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Tudalen y pecyn 1

Cc. Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Cc. Cadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a Chyfansoddiad
**Atodiad A: Ymateb i Adroddiad Cyfnod 1 y Pwyllgor Cyllid Casgliadau ac
Argymhellion**

Argymhelliad 1. Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn nodi sut y bydd yn diffinio ac yn gwerthuso llwyddiant y Cwricwlwm newydd ac yn amlinellu hyn mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig

Derbyniad yr argymhelliad hwn. Mae ein rhaglen Ymchwil a Gwerthuso yn cael ei datblygu ochr yn ochr â'r Cynllun Gweithredu ar gyfer Diwygio'r Cwricwlwm, gyda chyfranogiad agos rhanddeiliaid ac ymarferwyr. Ers cyhoeddi'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol, rydym wedi bod yn paratoi manyleb ar gyfer ymarfer cyntaf y rhaglen – astudiaeth gwmpasu – a fydd yn cynnwys y canlynol:

- Cytuno ar ddiffiniadau o barodrwydd, cynnydd a llwyddiant, beth sy'n gysylltiedig â nhw, a sut y cânt eu hasesu.
- Asesiad o barodrwydd, er mwyn deall pa mor bell y mae angen i bob un o haenau'r system deithio, y cymorth y bydd ei angen ar leoliadau er mwyn bod yn gwbl barod, a sut y gallwn ni a'r haen ganol ddarparu'r cymorth hwnnw.
- Cynllun ymchwil cadarn er mwyn monitro parodrwydd, cynnydd a llwyddiant yn barhaus, dros gyfnodau amser byrdymor, tymor canolig a hirdymor.
- Archwiliad data er mwyn deall pa wybodaeth sydd gennym, a pha wybodaeth y bydd ei hangen arnom, i werthuso llwyddiant yn erbyn amrywiaeth o ddangosyddion (y nodir rhai ohonynt yn y cynllun gweithredu).
- Cyfres o linellau sylfaen a sefyllfaoedd gwrthffeithiol i'n galluogi i nodi tystiolaeth o effaith y diwygiadau.

Byddwn yn bwrw ati i ddiffinio a gwerthuso cynnydd a llwyddiant mewn ffordd gydweithredol, gan gynnwys safbwyntiau a chyfraniad ein haen ganol a rhanddeiliaid academiaidd, y mae eu rôl wrth arolygu, herio, cynnal ymchwil a rhoi cymorth i leoliadau yn gwneud cyfraniad allweddol at ein gallu i ddeall cynnydd gweithredu ac anghenion cymorth.

Byddwn yn cyhoeddi canlyniad yr astudiaeth gwmpasu, gan gynnwys yr asesiad o barodrwydd a chynlluniau manwl ar gyfer gwaith ymchwil a gwerthuso parhaus cyn diwedd 2021.

Bydd y canlyniadau hyn yn llywio'r broses o gomisiynu contractwr ymchwil i roi 5 mlynedd gyntaf y rhaglen Monitro a Gwerthuso ar waith wedi'i ymrwymo yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddio, gan ddechrau yn 2022.

Argymhelliad 2. Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn gwneud gwaith pellach i asesu'r costau i ysgolion ac yn ymgysylltu ag ysgolion heblaw Ysgolion Braenaru ynghylch y costau sydd wedi'u cynnwys yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol. Dylai'r wybodaeth a gesglir gael ei chyflwyno mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig

Derbyniad yr argymhelliad hwn. Datgelodd ein gwaith gydag Ysgolion Braenaru i asesu costau yn glir y bydd angen parhau i amcangyfrif y costau i ysgolion. Mae angen dealltwriaeth fanwl o'r diwygiadau a'u goblygiadau, mae angen ystyried anghenion dysgu proffesiynol ymarferwyr, ac mae angen amcangyfrif amrywiaeth eang o newidiadau y bydd angen eu gwneud.

Bydd y rhaglen Ymchwil a Gwerthuso, a nodir ym Mhennod 11, ac a esbonnir yn fanylach mewn ymateb i argymhellion 1 a 9, yn parhau i asesu'r costau sy'n dod i'r amlwg ac

anghenion cymorth eraill ymhlith cynrychiolaeth ehangach o ysgolion. Bydd cywirdeb yr amcangyfrifon hyn yn gwella wrth i'r sector ddod yn fwy hyderus ynghylch y gofynion a'u goblygiadau o ran dysgu proffesiynol ac o ran adnoddau eraill.

Bydd y broses o gyd-awduro'r canllawiau manwl, sydd wedi dechrau ac sy'n parhau, yn darparu cryn dipyn o fanylion o ran sut y gellid rhoi'r diwygiadau ar waith a'r costau. Byddwn yn darparu diweddiad i'r Senedd ar gostau yn 2021.

Argymhelliad 3. Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu rhagor o wybodaeth ynglŷn â'r sail ar gyfer yr ystod o +/- 50 y cant o ran costau ysgolion

Rwy'n cydnabod y bwriad y tu ôl i argymhelliad y Pwyllgor, fodd bynnag, nid wyf yn derbyn yr argymhelliad hwn. Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn crynhoi'r gwaith ymchwil ag ysgolion a'r penderfyniad i ddefnyddio +/- 50%

Mae tudalennau 66 a 67 (paragraffau 8.48 i 8.50) yn nodi'r dulliau dadansoddi yn fanylach ac yn nodi rhesymeg dros y penderfyniad, gan esbonio'n gyntaf y sefyllfa mewn perthynas â chostau ymgorfforedig, ac wedyn y sefyllfa mewn perthynas â'r diwrnodau y byddai angen athrawon cyflenwi ar eu cyfer (costau uniongyrchol).

Darperir y ffigurau ar gyfer y canlynol:

- cyfanswm y diwrnodau yn Nhabl 10 ar dudalen 107, gyda disgrifiad o'r tabl ym mharagraff 8.232 ar y dudalen flaenorol;
- y diwrnodau cyflenwi sydd eu hangen (costau uniongyrchol) yn nhabl 11 ar dudalen 109, gyda disgrifiad o'r tabl ym mharagraff 8.234 ar y dudalen flaenorol;
- costau cyfle (ymgorfforedig) ar dabl 13 ar dudalen 111, gydag esboniad ar dudalen 111-112.

Argymhelliad 4. Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn gwneud rhagor o waith i ddiffinio ac amcangyfrif y costau ar gyfer 'addysg heblaw yn yr ysgol' a chostau trefniadau asesu mewn ymgynghoriad â rhanddeiliaid. Dylai'r wybodaeth hon gael ei chyflwyno mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig

Rwy'n cydnabod y bwriad y tu ôl i argymhelliad y Pwyllgor, ac yn derbyn yn rhannol yr argymhelliad hwn. Mae'r cwricwlwm newydd yn galluogi dull gweithredu wedi'i deilwra i ddysgwyr a amlinellir yn ein canllawiau statudol i ymarferwyr. Caiff y cwricwlwm mewn lleoliadau EOTAS ei gynllunio, ei ddylunio a'i weithredu ar y cyd â'r dysgwyr, y darparwr, yr ysgol a'r rhieni/gofalwyr a bydd yn canolbwyntio'n benodol ar anghenion y dysgwyr hwnnw.

Fel rhan o'n gwaith cyd-awduro parhaus gydag ymarferwyr a rhanddeiliaid eraill, byddwn yn meithrin dealltwriaeth gliriach o gostau tebygol y broses weithredu.

Bydd Cynllun Gweithredu'r Cwricwlwm a'r rhaglen ymchwil a gwerthuso yn nodi'r angen am adnoddau ychwanegol ac unrhyw oblygiadau o ran costau. Bydd y rhaglen ymchwil a gwerthuso yn cynnwys darpariaeth EOTAS. Bydd yn parhau i ystyried y cymorth sydd ei angen ar y sector ac effeithiau'r diwygiadau i'r sector hwn wrth iddynt ddod i'r amlwg.

Wrth wneud hyn, bydd y rhaglen yn diffinio ac yn amcangyfrif costau wrth i'r sector ddod yn fwy cyfarwydd â goblygiadau'r gofynion newydd a'r pellter y mae angen iddo deithio i'w bodloni.

O ystyried ein bod yn gweithio ar y dull gweithredu yn barhaus gyda'n rhanddeiliaid, byddwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Senedd yn 2021.

Argymhelliad 5. Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi manylion y fformiwla ar sail athrawon a ddefnyddir i ariannu ysgolion yn ogystal â rhoi gwybodaeth i'r Pwyllgor am y ffyrdd eraill y mae ysgolion yn cael cyllid er mwyn cynorthwyo tryloywder

Rwy'n cydnabod y bwriad y tu ôl i argymhelliad y Pwyllgor, fodd bynnag, nid wyf yn derbyn yr argymhelliad hwn. Mae'r cyhoeddiad blynyddol, y cyfeirir ato'n aml fel y "Llyfr Gwyrdd", yn darparu gwybodaeth gefndir a ddefnyddir i gyfrifo'r setliadau refeniw a chyfalaf i awdurdodau unedol a heddluoedd yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth ar yr Aseiad Gwario Safonol ar gyfer addysg. Mae'r Llyfr Gwyrdd yn nodi sut y caiff swm y setliad ei gronni a'i gyfrifo, a'r fformiwla'u a ddefnyddir ar gyfer y dyraniadau tybiannol yn y setliad llywodraeth leol heb ei neilltuo ar gyfer addysg. Y meysydd gwasanaeth perthnasol ar gyfer ysgolion yw addysgu ysgolion Meithrin a Chynradd a gwasanaethau eraill, addysgu ysgolion Uwchradd a gwasanaethau eraill ac Addysg Arbennig. Mae'r fformiwla'u hyn yn seiliedig ar gyfuniad o niferoedd disgyblion, gwledigrwydd a ffactorau amddifadedd.

Darperir dolen i'r Llyfr Gwyrdd i gyfeirio ato –

https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2020-08/setliad-refeniw-llywodraeth-leol-cymru-2020-i-2021_0.pdf

Yn ogystal, cyhoeddir pob grant i awdurdodau lleol ynghyd â'r setliad Llywodraeth Leol bob blwyddyn yn nhabl saith y tablau setliadau -

<https://llyw.cymru/setliad-refeniw-chyfalaf-llywodraeth-leol-terfynol-2020-i-2021>

Wedyn, bydd gan awdurdodau lleol eu fformiwla'u dyrannu eu hunain ar gyfer ysgolion unigol. Mae cyllid cyffredinol awdurdodau lleol yn cynnwys cyfuniad o setliad heb ei neilltuo gan Lywodraeth Cymru, grantiau penodol, treth gyngor a ffioedd a thaliadau. Gallant ddefnyddio'r holl ffynonellau hyn i gyllido ysgolion.

Cyhoeddwyd yr Adolygiad o Wariant Ysgolion yng Nghymru a gynhaliwyd yn ddiweddar ym mis Hydref ac mae'n cynnwys trosolwg manwl, llawn gwybodaeth am y ddarpariaeth bresennol i blant yng Nghymru, gan gynnwys o ble y daw'r arian, pwy sy'n gwario'r arian, sut y mae wedi newid dros amser a beth y mae disgyblion yn ei gael o ran adnoddau gwirioneddol ar gyfer eu haddysg.

Mae'r adolygiad o gyllido ysgolion yn asesu'r gwahanol lefelau o gyllid sydd eu hangen, o dan wahanol amgylchiadau, i lywio polisiau ar gyllido ysgolion nawr ac yn y dyfodol er mwyn cefnogi ein diwygiadau addysg.

Argymhelliad 6 Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn rhoi'r manylion am yr holl gostau suddedig sy'n ymwneud â'r Bil yn yr un rhan o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig

Derbyniaf yr argymhelliad hwn. Bydd yr holl gostau suddedig sy'n ymwneud â'r Bil yn yr un rhan o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig.

Argymhelliad 7. Mae'r Pwyllgor yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru ddarparu manylion am ei thrafodaethau â rhanddeiliaid ynghylch y costau posibl i'r system addysg ôl-16 a chyhoeddi unrhyw fanylion am y goblygiadau ariannol.

Derbyniaf yr argymhelliad hwn. Darparodd Llywodraeth Cymru y manylion yn y llythyr i'r Pwyllgor Cyllid ar 20 Tachwedd:

Cyfarfu swyddogion â chynrychiolwyr o'r sector addysg bellach (AB) ym mis Awst 2020 a rannodd safbwyntiau ar yr effaith bosibl ar y system addysg ôl-16. Gellir eu trefnu fel a ganlyn:

- goblygiadau ariannol i ddysgu a datblygiad proffesiynol yn y sector ôl-16;
- yr angen posibl am oriau addysgu ychwanegol mewn rhai pynciau os na cheir meysydd penodol o wybodaeth o'r cwricwlwm gorfodol newydd;
- yr angen i fuddsoddi yn y gwaith o ddatblygu sgiliau Cymraeg yn y sector AB. Er enghraifft, mae'n bosibl y bydd angen cwblhau gweithgareddau pontio hefyd er mwyn sicrhau y caiff dysgwyr eu paratoi'n effeithiol i ddilyn cyrsiau ôl-16 ar gyfer pynciau penodol.

Mae Colegau Cymru yn cydnabod nad yw'r materion hyn o reidrwydd yn rhan o gwmpas ariannol y Bil sy'n canolbwyntio ar y cwricwlwm gorfodol ond maent o'r farn y bydd angen ystyried y costau hyn er mwyn sicrhau bod y cwricwlwm newydd yn llwyddo i gyflawni ei nodau.

Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i gydgyssylltu â Colegau Cymru er mwyn sicrhau eu bod wedi paratoi'n ddigonol ar gyfer yr haen gyntaf o ddysgwyr yn 2027, gan fwydo i mewn i'r cynllun gweithredu ar gyfer Dysgu Proffesiynol Ôl-16 a'r Fframwaith Dysgu Proffesiynol i staff yn y sector ôl-16 fel y bo'n briodol. Caiff costau ariannol eu bodloni o gyllidebau sydd wedi'u neilltuo i gyflwyno'r cwricwlwm newydd, gan adeiladu ar y swm o £124,000 a ddyrannwyd rhwng 2018-19 a 2020-21 i'r sector AB i gefnogi'r cwricwlwm newydd. Caiff y gwariant hwn ei gynnwys yn llinellau 'Prosiect Diwygio'r Cwricwlwm' tablau 2 a 3 (tudalennau 78 a 79) o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol.

Caiff yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol ei ddiweddarau i adlewyrchu hyn cyn Cyfnod 3.

Argymhelliad 8. Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu manylion ynghylch sut y bydd yn adolygu'r costau a ddarperir gan randdeiliaid (ac yn rhoi gwybod i'r Senedd am y costau hynny) a'r amserlenni gweithredu.

Derbyniaf yr argymhelliad hwn. Ym mis Gorffennaf, gwahoddwyd nifer o randdeiliaid allweddol i gyflwyno tystiolaeth ychwanegol i Lywodraeth Cymru i lywio'r costau a nodwyd yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol. Roeddent yn cynnwys CLILC, CCAC, Consortia Rhanbarthol, darparwyr AGA, Estyn, Gwasanaeth Addysg yr Eglwys Gatholig, CCYSAGauC, yr Eglwys yng Nghymru a Colegau Cymru.

Nododd CCYSAGauC na fydd unrhyw gostau ychwanegol yn gysylltiedig â'i sefydliad. Nododd Estyn y bydd yn talu unrhyw gostau sy'n gysylltiedig â'r cwricwlwm newydd o'i dyraniad cyllid craidd.

Fel y nodwyd yn fy llythyr dyddiedig 5 Tachwedd, mae gwaith yn mynd rhagddo i nodi'r costau posibl i gyrff dyfarnu, yn deillio o'r newid mewn cymwysterau a sut y byddant o bosibl yn effeithio ar ganolfannau arholiadau. Mae'r sefyllfa bresennol o ran arholiadau a achoswyd gan y pandemig yn golygu bod yr ymarfer hwn yn anodd iawn o hyd. Mae Cymwysterau Cymru yn bwriadu cynnal ymgynghoriad pellach ar gymwysterau ar gyfer y cwricwlwm newydd yn y Flwyddyn Newydd 2021. Wrth i'w waith ar gymwysterau fynd rhagddo, bydd cynigion yn destun Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar wahân, a chaiff unrhyw

gostau i gyrff dyfarnu, ysgolion a rhannau eraill o'r sector sy'n gysylltiedig â'r cymwysterau newydd, eu hystyried yn fanwl a'u cyhoeddi ar yr adeg briodol.

Rydym wedi cytuno ar gyllid i'r Eglwys yng Nghymru a Gwasanaeth Addysg yr Eglwys Gatholig i'w galluogi i ddatblygu canllawiau i gefnogi'r broses o gyflwyno'r cwricwlwm newydd. Daw'r cyllid hwnnw o gyllidebau sy'n bodoli eisoes. Mae'r canllawiau hyn hefyd yn anelu at helpu ysgolion i ddatblygu cwricwlwm sy'n bodloni gofynion ehangach y fframwaith, ond gan fodloni eu gofynion fel ysgolion â chymeriad crefyddol hefyd. Mae'r Eglwys yng Nghymru a Gwasanaeth Addysg yr Eglwys Gatholig yn honni y byddai'r gofynion iddynt gyflwyno addysg Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg y maes llafur cytunedig ac addysg Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg enwadol yn golygu costau ac adnoddau ychwanegol i'w hysgolion. Mae gwaith ar y mater hwn yn parhau er mwyn sicrhau bod y gofynion i ysgolion â nodweddion crefyddol gyflwyno pob un o'r ddau faes llafur gofynnol yn briodol. Caiff unrhyw gostau ariannol eu talu o gyllidebau sydd wedi'u neilltuo i gyflwyno'r cwricwlwm newydd.

Caiff yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol ei ddiweddarau mewn perthynas â'r materion uchod cyn Cyfnod 3.

Bydd y rhaglen Ymchwil a Gwerthuso (a fydd yn cynnwys yr adolygiad ôl-weithredu) yn cynnwys tystiolaeth am y rhan a chwaraewyd gan bob rhanddeiliad wrth gyfrannu at y diwygiadau ac ymateb iddynt. Drwy wneud hyn, bydd y rhaglen yn casglu ac yn nodi gwybodaeth am gostau sy'n dod i'r amlwg i randdeiliaid, gan wella cywirdeb yr amcangyfrifon costau dros amser. Bydd hyn yn seiliedig yn rhannol ar y gwersi cyffredin a ddysgir drwy gyd-awduro'r canllawiau, gan gynnig manylion am yr hyn y mae angen iddo ddigwydd a sut. Byddwn yn cyflwyno'r wybodaeth ddiweddaraf yn 2021.

Rydym wedi gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid er mwyn deall effaith a goblygiadau COVID-19. Diwygiwyd 'Y Daith i 2022' yn sgil hyn, ac mae'n glir o ran y dulliau gweithio rydym yn disgwyl eu gweld ym mhob rhan o'r system addysg wrth roi'r broses o ddiwygio'r cwricwlwm ar waith. Nododd hefyd yn glir ein bod yn cydnabod bod effaith y pandemig yn golygu y bydd ysgolion ar wahanol gamau yn eu teithiau cwricwlaidd, ac y bydd cyflymder a ffocws gweithgareddau yn amrywio'n naturiol rhwng ysgolion.

Bydd y Cynllun Gweithredu'r Cwricwlwm yn ystyried y cyd-destun anodd y mae'r proffesiwn yn ei wynebu yn sgil effaith COVID-19. Bydd yn gwneud hyn drwy nodi'n glir pa gymorth y gall ysgolion ei ddisgwyl gan Lywodraeth Cymru a'i phartneriaid yn ystod y cyfnod gweithredu, a phryd y gallant ddisgwyl ei gael.

Yn yr un modd, byddwn yn sicrhau bod y broses o ddylunio'r Rhwydwaith Cenedlaethol – a fydd yn ymdrin â rhwystrau gweithredu drwy gyd-awduro – yn ystyried effaith y pandemig. Byddwn yn sicrhau nad yw'n ofynnol i ysgolion ymgysylltu ar unwaith, ond y cânt gefnogaeth lawn i wneud hynny pan fyddant mewn gwell sefyllfa i ymgysylltu a'n bod yn gweithredu mewn ffordd glir ac yn pennu blaenoriaethau er mwyn sicrhau y gall ysgolion ymgysylltu mor effeithiol â phosibl pan fyddant yn gallu gwneud hynny.

Argymhelliad 9. Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn diweddarau'r Memorandwm Esboniadol o ran ei chynigion ar gyfer gwerthuso'r ddeddfwriaeth, gan gynnwys sut a phryd y mae'n bwriadu gwneud hyn.

Rwy'n cydnabod y bwriad y tu ôl i argymhelliad y Pwyllgor, ac yn derbyn mewn egwyddor yr argymhelliad hwn. Fel y nodwyd mewn ymateb i argymhelliad 1, mae'r rhaglen Ymchwil a Gwerthuso yn cael ei datblygu ar y cyd, ac ni fyddai'n bodloni gofynion canllawiau Llyfr Magenta Trysorlys EM i ni gadarnhau cynlluniau Ymchwil a Gwerthuso cyn

cwblhau astudiaeth gwmpasu. Mae amserlen ddangosol ar gyfer y rhaglen Ymchwil a Gwerthuso ar gael yn adran 11.7 o'r Memorandwm Esboniadol a bydd yn cael ei chynnwys yn Cynllun Gweithredu'r Cwricwlwm, gyda manylion llawn y gweithgareddau a'r allbynnau ymchwil i'w nodi yn 2021/22.

Caiff y Memorandwm Esboniadol ei ddiweddarau cyn Cyfnod 3 yn seiliedig ar y cynnydd hyd yn hyn wrth ddatblygu'r cynllun Ymchwil a Gwerthuso.



Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref: MA-RE-4424-20

Elin Jones, AS
Llywydd
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1SN

07 Ionawr 2021

Annwyl Llywydd,

GORCHYMYN ARDRETHU ANNOMESTIG (LLUOSYDD) (CYMRU) 2021

Heddiw, rwyf wedi gwneud y Gorchymyn Ardrethu Annomestig (Lluosydd) (Cymru) 2021, dan baragraff 5(3) o Atodlen 7 i'r Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988. Fe ddaw i rym drannoeth y diwrnod y'i cymeradwyr drwy benderfyniad gan Senedd Cymru ac yn cael effaith o 1 Ebrill 2021. Rwy'n amgáu copi o'r offeryn statudol a'r memorandwm esboniadol cysylltiedig yr wyf yn bwriadu eu gosod pan fydd yr offeryn statudol wedi'i gofrestru.

Yn unol â'r weithdrefn a nodwyd ym mharagraff 5(15) o Atodlen 7 i'r Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, mae'n rhaid i Senedd Cymru gymeradwyo'r offeryn hwn cyn i'r Senedd gymeradwyo'r *Adroddiadau Cyllid Llywodraeth Leol* ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau 21 Ebrill 2021, neu cyn 1 Mawrth yn y flwyddyn ariannol flaenorol, pa un bynnag yw'r cynharaf, er mwyn iddo fod yn effeithiol. Yn yr amgylchiadau hyn, rwy'n deall bod rheol sefydlog 21.4A yn berthnasol ac y caiff y Pwyllgor Busnes sefydlu a chyhoeddi amserlen ar gyfer adroddiad y pwyllgor neu'r pwyllgorau perthnasol. Efallai y byddai'n ddefnyddiol i chi wybod fy mod yn bwriadu cynnal y ddadl ynglŷn â'r is-ddeddfwriaeth hon yn y cyfarfod llawn ar 9 Chwefror.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at Mick Antoniw AS, Cadeirydd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol, Llyr Gruffydd AS, Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid, Siwan Davies, Cyfarwyddwr Busnes y Senedd, Sian Wilkins, Pennaeth Gwasanaethau'r Siambr a'r Pwyllgorau a Julian Luke, Pennaeth Gwasanaeth y Pwyllgorau Polisi a Deddfwriaeth.

Yn gywir,

Rebecca Evans AS/MS
Y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd
Minister for Finance and Trefnydd

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 8

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Gorchymyn a wnaed gan Weinidogion Cymru, a osodwyd gerbron Senedd Cymru o dan baragraff 5(15) o Atodlen 7 i Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, i'w gymeradwyo drwy benderfyniad gan Senedd Cymru cyn i Senedd Cymru gymeradwyo'r adroddiad cyllid llywodraeth leol ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021, neu cyn 1 Mawrth 2021 (pa un bynnag sydd gynharaf).

OFFERYNNAU STATUDOL
CYMRU

2021 Rhif (Cy.)

**ARDRETHU A PHRISIO,
CYMRU**

**Gorchymyn Ardrethu Annomestig
(Lluosydd) (Cymru) 2021**

NODYN ESBONIADOL

(Nid yw'r nodyn hwn yn rhan o'r Gorchymyn)

O ran Cymru, cyfrifir y lluosydd ardrethu annomestig yn unol â pharagraff 3B o Atodlen 7 i Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988 ("y Ddeddf") ar gyfer pob blwyddyn ariannol pan nad oes rhestrau ardrethu newydd yn cael eu llunio. Nid oes rhestrau ardrethu newydd yn cael eu llunio ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021.

Mae'r fformiwla ym mharagraff 3B o Atodlen 7 i'r Ddeddf yn cynnwys eitem B, sef y mynegai prisiau manwerthu ar gyfer mis Medi yn y flwyddyn ariannol cyn y flwyddyn o dan sylw, oni bai bod Gweinidogion Cymru yn arfer eu pŵer o dan baragraff 5(3) o Atodlen 7 i'r Ddeddf i bennu, drwy Orchymyn, swm gwahanol ar gyfer eitem B. Os yw Gweinidogion Cymru yn arfer y pŵer hwnnw mewn perthynas â blwyddyn ariannol, rhaid i'r swm gwahanol a bennir felly fod yn llai na'r mynegai prisiau manwerthu ar gyfer mis Medi yn y flwyddyn ariannol flaenorol. Y mynegai prisiau manwerthu ar gyfer mis Medi yn y flwyddyn ariannol flaenorol yw 294.3.

Mae erthygl 2 o'r Gorchymyn hwn yn pennu mai swm eitem B ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021 yw 291.0.

Mae erthygl 3 yn dirymu Gorchymyn Ardrethu Annomestig (Lluosydd) (Cymru) 2020, a oedd wedi

pennu 292.6 fel swm eitem B ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021.

Yn unol â pharagraff 5(15) o Atodlen 7 i'r Ddeddf, ni fydd y Gorchymyn hwn ond yn dod i rym os yw'n cael ei gymeradwyo drwy benderfyniad gan Senedd Cymru cyn i Senedd Cymru gymeradwyo'r adroddiad cyllid llywodraeth leol ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021, neu cyn 1 Mawrth 2021 (pa un bynnag sydd gynharaf).

Ystyriwyd Cod Ymarfer Gweinidogion Cymru ar gynnal Asesiadau Effaith Rheoleiddiol mewn perthynas â'r Gorchymyn hwn. O ganlyniad, lluniwyd asesiad effaith rheoleiddiol o'r costau a'r manteision sy'n debygol o ddeillio o gydymffurfio â'r Gorchymyn hwn. Gellir cael copi oddi wrth yr Is-adran Cyllid Strategol Llywodraeth Leol, Llywodraeth Cymru, Parc Cathays, Caerdydd, CF10 3NQ.

Gorchymyn a wnaed gan Weinidogion Cymru, a osodwyd gerbron Senedd Cymru o dan baragraff 5(15) o Atodlen 7 i Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, i'w gymeradwyo drwy benderfyniad gan Senedd Cymru cyn i Senedd Cymru gymeradwyo'r adroddiad cyllid llywodraeth leol ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021, neu cyn 1 Mawrth 2021 (pa un bynnag sydd gynharaf).

OFFERYNNAU STATUDOL
CYMRU

2021 Rhif (Cy.)

**ARDRETHU A PHRISIO,
CYMRU**

**Gorchymyn Ardrethu Annomestig
(Lluosydd) (Cymru) 2021**

Gwnaed ***

Gosodwyd gerbron Senedd Cymru ***

Yn dod i rym yn unol ag erthygl 1(2)

Mae Gweinidogion Cymru yn gwneud y Gorchymyn a ganlyn drwy arfer y pŵer a roddir i'r Trysorlys gan baragraff 5(3) o Atodlen 7 i Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988(1) ac a freiniwyd bellach ynddynt hwy(2).

Enwi, cychwyn a chymhwyso

1.—(1) Enw'r Gorchymyn hwn yw Gorchymyn Ardrethu Annomestig (Lluosydd) (Cymru) 2021.

(2) Daw'r Gorchymyn hwn i rym drannoeth y diwrnod y'i cymeradwyir drwy benderfyniad gan Senedd Cymru, ar yr amod y cymeradwyir y

(1) 1988 p. 41.

(2) Yn rhinwedd erthygl 2 o Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Trosglwyddo Swyddogaethau) 1999 (O.S. 1999/672), ac Atodlen 1 iddo, trosglwyddwyd y pŵer o dan baragraff 5(3) o Atodlen 7 i Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, i'r graddau yr oedd yn arferadwy o ran Cymru, i Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Yn rhinwedd adran 162 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (p. 32), a pharagraffau 30 a 32 o Atodlen 11 iddi, mae'r pŵer bellach wedi ei freinio yng Ngweinidogion Cymru.

Gorchymyn cyn i Senedd Cymru gymeradwyo'r adroddiad cyllid llywodraeth leol ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021, neu cyn 1 Mawrth 2021 (pa un bynnag sydd gynharaf)(1).

(3) Mae'r Gorchymyn hwn yn gymwys o ran Cymru.

Y lluosydd ardrethu annomestig

2. At ddiben paragraff 3B o Atodlen 7 i Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2021, pennir mai 291.0 yw B.

Dirymu

3. Mae Gorchymyn Ardrethu Annomestig (Lluosydd) (Cymru) 2020(2) wedi ei ddirymu.



Enw Rebecca Evans AS/MS
Y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd, un o Weinidogion
Cymru
Dyddiad 07/01/21

(1) Yn rhinwedd adran 150A(2) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006, mae cyfeiriadau yn Neddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988 at Gynulliad Cenedlaethol Cymru bellach yn cael effaith fel cyfeiriadau at Senedd Cymru.

(2) O.S. 2020/1254 (Cy. 285).

Explanatory Memorandum to the Non-Domestic Rating (Multiplier) (Wales) Order 2021

This Explanatory Memorandum has been prepared by Local Government Strategic Finance Division and is laid before the Senedd Cymru in conjunction with the above subordinate legislation and in accordance with Standing Order 27.1.

Minister's Declaration

In my view, this Explanatory Memorandum gives a fair and reasonable view of the expected impact of the Non-Domestic Rating (Multiplier) (Wales) Order 2021. I am satisfied that the benefits justify the likely costs.

Rebecca Evans MS
Minister for Finance and Trefnydd
January 2021

Contents

PART 1: EXPLANATORY MEMORANDUM	3
1. Description	3
2. Matters of Special Interest to the Legislation, Justice and Constitution Committee	4
3. Legislative background	4
4. Purpose and Intended Effect of the Legislation	5
PART 2: REGULATORY IMPACT ASSESSMENT	6
ANALYSIS OF OTHER EFFECTS AND IMPACTS.....	7

PART 1: EXPLANATORY MEMORANDUM

1. Description

The Non-Domestic Rating (Multiplier) (Wales) Order 2021 Order (the 2021 Order)

The 2021 Order sets the non-domestic rating (NDR) multiplier for Wales for the financial year 2021-22. It reflects the decision announced on 15 December 2020 to freeze the multiplier rather than using the Retail Prices Index (RPI) to calculate an increase in the multiplier.

Between 2018-19 and 2020-21, the multiplier was increased in line with the Consumer Prices Index (CPI). This position was initially proposed for 2021-22, resulting in the making and laying of The Non-Domestic Rating (Wales) Order 2020 (the 2020 Order). The debate on the 2020 Order was scheduled for 8 December but was postponed, with the motion subsequently withdrawn on 15 December following the change in policy position to freeze the multiplier.

Calculation of the Multiplier

Under the Local Government Finance Act 1988 (the 1988 Act), the annual increase in the multiplier should be calculated using the RPI figure for the September preceding the financial year to which the multiplier applies. For 2021-22, the RPI figure would have been 294.3.

The multiplier is applied to the rateable value (RV) of each non-domestic property to calculate its non-domestic rates bill. The 2021 Order applies the figure required to ensure there is no increase in the multiplier in place of the RPI figure. This results in no increase in the 2021-22 rates bills to be paid by businesses and other non-domestic property owners, as opposed to a rise in rates bills which would be the case if the RPI figure were used.

The formula used for calculating the NDR multiplier in a non-revaluation year is:

$$(A \times B) / C.$$

A is the multiplier for the preceding financial year

B is the RPI for September of the preceding financial year

C is the RPI for September of the financial year two years before.

Welsh Ministers may substitute a figure for B which is less than the RPI figure. As no increase in the multiplier is used as the measure for setting the multiplier, B is calculated on this basis.

To calculate the appropriate figure for freezing the multiplier, the value for B divided by the value for C is required to be equal to 1. As C is set in primary legislation as RPI for September of the financial year two years before, the figure for B must also be this figure. For 2021-22, B has been calculated as 291.

This results in the multiplier for 2021-22 remaining at 0.535 instead of increasing to 0.541.

2. Matters of Special Interest to the Legislation, Justice and Constitution Committee

Given the change in the policy position after the laying and making of the 2020 Order, the 2021 Order revokes that Order, in addition to setting the value for B at 291.

3. Legislative background

Under the 1988 Act, for financial years in which new rating lists do not apply (ie. all years which are not revaluation years), the default position for determining the non-domestic rating multiplier for Wales is to apply the formula set out in paragraph 3B to Schedule 7 to the 1988 Act. An element in that formula is the RPI for September of the financial year preceding the year concerned. The financial year beginning 1 April 2021 is not a revaluation year and therefore there will not be a new rating list.

Under paragraph 5(3) of Schedule 7 to the 1988 Act, the Welsh Ministers have the power to increase a multiplier at below the level of inflation as measured by RPI. It is this power which the Welsh Ministers propose to exercise in making the 2021 Order.

The Welsh Ministers have adopted the approach of increasing the multiplier using CPI rather than RPI for each financial year since 2018-19. However, it has been decided that for 2021-22, the multiplier will be frozen.

As the Welsh Government is diverging from the prescribed practice of increasing the multiplier by RPI, Ministers are required, under paragraph 5(15) of Schedule 7 to the 1988 Act, after making the 2021 Order to limit the increase at below RPI, to lay it before the Senedd for approval.

The 2021 Order is subject to a made affirmative procedure and must be approved by the Senedd for it to be effective. It is also a requirement of the 1988 Act that any such Order is approved before the *Local Government Finance Reports* (for unitary authorities and police and crime commissioners) are approved by the Senedd, or before 1 March in the preceding financial year, whichever is earlier. This requirement for prior agreement of the multiplier arises because it plays a vital part in calculating the total funding available in the annual settlements.

The debate on the Local Government Finance Report for unitary authorities for 2021-22 is expected to be scheduled for debate in early March 2021. The debate to approve the 2021 Order is scheduled to take place on 9 February 2021.

4. Purpose and Intended Effect of the Legislation

The 2021 Order will have the effect of freezing the NDR multiplier rather than increasing by RPI for the financial year 2021-22. By freezing the NDR multiplier, the multiplier will be set at 0.535.

This will mean that non-domestic property owners and occupiers in Wales will receive lower rates bills for 2021-22 than they would have if RPI were used.

Primary legislation does not currently provide the Welsh Ministers with powers to permanently change the figure used to calculate the multiplier from RPI to a lower measure. Therefore, the 2021 Order will apply to 2021-22 only.

Similar orders were made to effect a change to increase by CPI rather than RPI for 2018-19 to 2020-21.

All owners or occupiers of non-domestic properties who pay rates will benefit from the change. Even properties which receive significant amounts of rates relief will benefit as the residual amounts will be calculated using a lower multiplier.

All the non-domestic rates collected in Wales are pooled centrally and distributed to unitary authorities and to police and crime commissioners as part of the annual local government settlements. The total amount to be distributed in this way is known as the Distributable Amount. It is calculated by applying the multiplier to the estimated national total of rateable value, taking account of any surplus or deficit carried forward from previous years.

The Distributable Amount is a key component of the annual local government revenue settlements and the 1988 Act requires that it is approved by the Senedd as part of the annual *Local Government Finance Reports*. The multiplier therefore needs to be determined before the annual settlements can be finalised.

There is a clear purpose to the policy behind the legislation. It is aimed at supporting economic growth and reducing the local tax liability for businesses and other non-domestic ratepayers in Wales, ensuring they are not at a disadvantage compared to other parts of the United Kingdom.

Freezing the multiplier rather than increasing the multiplier by RPI in Wales will reduce the income into the non-domestic rates pool in 2021-22. The reduction will be fully funded by the Welsh Government and will be reflected in the calculations for the local government settlements so that there is no financial impact on local authorities or police budgets.

5. Consultation

No consultation has been undertaken on the policy behind the 2021 Order. The proposals benefit all ratepayers in Wales and there is no impact on the resources available to local authorities. The policy position replicates changes made in England and ensures ratepayers in Wales are not placed at a disadvantage compared to those in England.

PART 2: REGULATORY IMPACT ASSESSMENT

Options

Option 1 – Use RPI to increase the multiplier

This option would increase the multiplier for 2021-22 by RPI at September 2020 (1.1%), resulting in a multiplier of 0.541.

Option 2 – Increase the multiplier by the equivalent of CPI

This option would increase the multiplier for 2021-22 by CPI at September 2020 (0.5%), resulting in a multiplier of 0.538.

Option 3 – Freeze the multiplier

This option would result in no increase in the multiplier, resulting in a multiplier of 0.535.

Costs and benefits

Option 1 – Use RPI to increase the multiplier

The following illustrates the effect of using RPI to increase the multiplier on the non-domestic rates bill of a property.

For example, if a property has a rateable value (RV) as assessed by the Valuation Office Agency of £15,000, the rates bill for 2020-21 (before any reliefs) would have been:

$$\text{RV } \pounds 15,000 \times 0.535 = \pounds 8,025$$

Applying RPI would result in an annual rates bill for 2021-22 of:

$$\text{RV } \pounds 15,000 \times 0.541 = \pounds 8,115$$

The increase in the annual charge would therefore be £90.

Option 2 – Increase the multiplier by the equivalent of CPI

This option would result in a lower increase in rates bills for all non-domestic properties than under RPI. Using the example from Option 1.

The rates bill for 2020-21 was:

$$\text{RV } \pounds 15,000 \times 0.535 = \pounds 8,025$$

An increase using CPI for 2021-22 would give a bill of:

$$RV \quad £15,000 \times 0.538 = £8,070$$

The increase in rates for the property would therefore be £45, £45 less than if RPI were used.

The total saving to non-domestic ratepayers across Wales is estimated at around £6m in 2021-22. This would be a recurrent saving as the multiplier cannot be increased at a level above RPI in future years. This saving is additional to the savings made from applying the same approach in each year since 2018-19.

Option 3 – Freeze the multiplier

This option would result in no increase in rates bills for all non-domestic properties. Using the example from Options 1 and 2.

The rates bill for 2020-21 was:

$$RV \quad £15,000 \times 0.535 = £8,025$$

A freeze in the multiplier for 2021-22 would give a bill of:

$$RV \quad £15,000 \times 0.535 = £8,025$$

There would therefore be no increase in rates for the property, rates would therefore be £90 less than if RPI were used and £45 less than if CPI were used.

The total saving to non-domestic ratepayers across Wales is estimated at around £12m in 2021-22. This would be a recurrent saving as the multiplier cannot be increased at a level above RPI in future years. This saving is additional to the savings made from increasing by CPI in each year since 2018-19.

Option selection

The cost of freezing the multiplier (Option 3) would be borne by the Welsh Government. There would be no financial impact on local authorities. The approach also means that ratepayers in Wales would not be at a disadvantage compared to other parts of the UK.

Option 3 is therefore the preferred option.

Analysis of other effects and impacts

Promoting Economic Opportunity for All (Tackling Poverty)

Freezing the multiplier provides support for all ratepayers which could help to prevent hardship. It also ensures ratepayers in Wales are not at a disadvantage to ratepayers in England benefitting from a freeze in the multiplier.

UNCRC

No particular impact on the rights of children has been identified.

Welsh language

No effect on the opportunities to use the Welsh language or the equal treatment of the language has been identified.

Equalities

No specific impacts, positive or negative, on persons who share a protected characteristic (as determined by the Equality Act 2010) have been identified.

Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015

Freezing the multiplier will assist all ratepayers and, as such, will help to contribute to the achievement of the wellbeing goals of a prosperous and a more equal Wales.

Impact on voluntary sector

Freezing the multiplier will benefit all ratepayers including those operating in the voluntary, charitable and not-for-profit sectors.

Competition Assessment

A competition filter test has been applied to the Order. As the change benefits all ratepayers, no effect on competition within Wales is indicated. Freezing the multiplier means that ratepayers in Wales are not placed at a disadvantage compared to other parts of the UK.

Post implementation review

The Welsh Government will monitor the impact of the change on the non-domestic rates pool.

Finance Committee Consultation Response

The Bevan Foundation is Wales' most influential think-tank. We aim to end poverty and inequality by working with people to find effective solutions and by inspiring governments, organisations and communities to take action. We are grateful for the opportunity to respond to the Finance Committee's inquiry into the Welsh Government Draft Budget 2021-22. Our extensive work on poverty and inequality provides us with some insights into the impact that the Welsh Government's budget allocation can have on poverty. Our response draws on this experience and focuses on the first, second and sixth question raised by the Committee.

Covid 19 and the causes of poverty

Poverty was a significant problem in Wales long before the arrival of Covid 19. The latest official poverty data released back in March showed that 700,000 people were living in poverty in Wales on the eve of the pandemic.¹ The situation is likely to have deteriorated significantly over recent months. While the root causes of poverty have remained largely unchanged, each has been exacerbated by the crisis.

Being in work significantly reduces the risk of living in poverty.² Despite this, prior to the pandemic, over half the people who were living in poverty in Wales lived in households where at least one person was in work.³ Low pay and insecure work are just some of the factors that are pushing working families into poverty. The pandemic has significantly worsened this situation.

Thousands of Welsh workers have already lost their jobs with the number of people claiming out of work benefits doubling since March 2020.⁴ Even those who have not lost their jobs have seen their incomes hit either as a result of working fewer hours or as a result of being put on furlough.⁵ Concerningly, low paid workers have been amongst the least likely to see their pay topped up when placed on furlough.⁶

Another cause of poverty is the failings with the social security system. The weaknesses within the UK's social security system were well known long prior to the recent crisis, in particular the

¹ Stats Wales, *Percentage of all individuals, children, working-age adults and pensioners living in relative income poverty for the UK, UK countries and regions of England between 1994-95 to 1996-97 and 2016-17 to 2018-19 (3 year averages of financial years)* available at - <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Community-Safety-and-Social-Inclusion/Poverty/householdbelowaverageincome-by-year>

² In 2016/17 to 2018/19 12 per cent of working age adults and 15 per cent of children in households where all adults were in work lived in poverty. In households where no one was in work however, this leapt to 61 per cent of adults and 77 per cent of children.

Stats Wales, 'Working age adults in relative income poverty by economic status of household' available at - <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Community-Safety-and-Social-Inclusion/Poverty/workingageadultsinrelativeincomepoverty-by-economicstatusofhousehold> and Stats Wales, 'Children in relative income poverty by economic status of household' <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Community-Safety-and-Social-Inclusion/Poverty/childreninrelativeincomepoverty-by-economicstatusofhousehold>

³ *ibid*

⁴ ONS, *HI10 Regional labour market: Headline indicators for Wales* (Release date 10 November 2010) available at <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peopleinwork/employmentandemployeetypes/datasets/headlinelabourforcesurveyindicatorsforwaleshi10>

⁵ Bevan Foundation, *Reducing the impact of Coronavirus on poverty in Wales* (September 2020) available at - <https://www.bevanfoundation.org/publications/coronavirus-poverty-wales/>

⁶ Annual Survey of Hours and Earnings (Accessed via Nomis, Bevan Foundation analysis)

shortcomings of Universal Credit. Issues such as the five week wait for the first payment, assessment periods and monthly payments, the benefit cap and sanctions have caused significant public concern. In the first few weeks of the crisis, the UK Government took some steps to temporarily address some of these weaknesses. Other issues, however, were not addressed and with the number of people claiming Universal Credit increasing sharply, will affect more people.

At a time that many families have seen their incomes decrease many living costs have increased. Families have had to find money to cover their rent or their mortgage, to pay utilities bills and to purchase food. This has put real pressures on families. Research undertaken by the Joseph Rowntree Foundation and Save the Children found that seven out of ten families with children who were claiming Universal Credit or Child Tax Credits have had to cut back on essentials such as food, utilities, nappies and activities for children (including books) as a result of the pandemic.⁷

Two recently published reports provide a more detailed exploration of the impact of Covid 19 on poverty in Wales and a breakdown of who is at greatest risk of poverty. These are the Joseph Rowntree Foundation's *Poverty in Wales 2020*⁸ and the Bevan Foundation's *Reducing the impact of coronavirus in Wales*.⁹

The links between Covid 19 and poverty

Covid 19 has not only pushed more people into poverty and made life harder for those who were already held in its grip, but, it has also cast a spotlight on the inequalities associated with poverty.

People living in Wales' most deprived communities have been significantly more likely to die from Covid-19 than people living in more affluent communities.¹⁰ This is both a result of people on low incomes being more likely to have underlying health conditions that made them vulnerable to the virus and as a result of people on low incomes being less able to work from home, putting them at greater risk of catching Covid-19.¹¹

Children trapped in poverty have been more greatly affected by the disruption to their education, with schools in Wales' most deprived communities being amongst the least likely to offer online learning opportunities.¹² Even where the opportunity for remote learning has been available, many children living in poverty have not been able to take advantage. A survey undertaken by the Child Poverty Action Group found that 40 per cent of low-income families were missing at least one essential resource to support their child's learning from home.¹³ It seems inevitable that such

⁷ Joseph Rowntree Foundation and Save the Children, *A lifeline for our children: Strengthening the social security system for families with children during this pandemic* (June 2020) available at -

<https://www.irf.org.uk/report/call-stronger-social-security-lifeline-children>

⁸ Joseph Rowntree Foundation, *Briefing, Poverty in Wales 2020* (November 2020) available at -

<https://www.irf.org.uk/report/poverty-wales-2020>

⁹ Bevan Foundation n(5)

¹⁰ ONS, *Deaths involving Covid 19 by local area and socioeconomic deprivation* (12 June 2020)

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/bulletins/deaths-involvingcovid19bylocalareasanddeprivation/deathsoccurringbetween1marchand31may2020#welsh-index-of-multiple-deprivation>

¹¹ Bevan Foundation n(5)

¹² Sutton Trust, *Covid 19 impacts: Schools Shutdown* (20 April 2020) available at -

<https://www.suttontrust.com/our-research/covid-19-and-social-mobility-impact-brief/>

¹³ Child Poverty Action Group, *The Cost of Learning in Lockdown* (18 June 2020) available at -

<https://cpag.org.uk/news-blogs/news-listings/cost-learning-lockdown>

differing experiences will widen the already significant attainment gap between children trapped in poverty and children who are not.

Housing is another area where the pandemic has cast a light on existing inequalities. Long before the pandemic there was a body of evidence that showed that people trapped in poverty were more likely to live in poor quality, overcrowded housing. The implications for people's health and wellbeing have been brought into focus in recent months. For people with symptoms of the virus the advice is to stay at home and to stay in a room away from the rest of the household and use a separate bedroom if possible. This advice is impossible for people who live in overcrowded housing to follow. Many people have also fallen behind on their rent and mortgage payment, putting their housing position in a precarious position.¹⁴

These inequalities matter not just because they are wrong, but they also have a budgetary impact. In 2016 the JRF estimated that poverty is linked to additional devolved expenditure of around £3.6bn such as extra health spending. The pandemic is likely to have significantly increased this budgetary impact.

In the short-term poverty is likely to have increased the cost of the pandemic for the Welsh Government. The prevalence of health conditions associated with poverty for example, has made more people vulnerable to the virus, placing them at greater risk of being hospitalised, stretching resources to the limit. The prevalence of poverty in Wales also means that thousands of people in Wales have little if any money to fall back on. This has placed extra demands on a range of public services including support for homeless people and on Welsh Government financial support schemes such as the Discretionary Assistance Fund.

In addition to poverty increasing the cost of the pandemic, the impact of the pandemic is likely to increase the prevalence of poverty in the longer term, which will put additional demands on the Welsh Government's budget. Any increase in poverty is likely to lead to more people developing long term health conditions, meaning that the demands on the health service are likely to increase even after the threat of Covid-19 itself has receded. Any fall in young people's educational attainment on the other hand is likely to reduce their opportunity to get a well paid job in future. This would not only increase their risk of living in poverty but could also have an impact on the Welsh Government's budget if the money it raises through income tax recovers less slowly than the other parts of the UK.

The Welsh Government's spending can have an impact on poverty

The Welsh Government's budget, in particular the allocation of extra funds in response to Covid 19 has provided vital support to the 700,000 people who were already living in poverty prior to the pandemic and to the thousands of people who have been swept into poverty by its economic impact. Without this expenditure the past few months would have been even harder for families than it has been. Amongst the most welcome additional spending announcements have been:

- The allocation of more than £52m to continue to provide Free School Meals to families during the first lockdown, whilst children have to self-isolate and over the school holidays.
- The allocation of £16m to the Discretionary Assistance Fund.
- The introduction of a £500 payment for low income workers who must self-isolate.
- Allocation of extra sums to fund increased demand for the Council Tax Reduction Scheme.

¹⁴ Bevan Foundation n(5)

The support provided through this additional spending has had a significant impact on those trapped in poverty in Wales. As we outlined in our recent report, *Reducing the impact of Coronavirus in Wales* these schemes have afforded an additional safety net to families at a time they most needed the support.¹⁵

This additional spending by the Welsh Government has served to highlight the significant powers it has to assist those trapped in poverty. Prior to the pandemic the Bevan Foundation had embarked on a project to explore the way that the Welsh Government and Welsh local authorities provided means tested support to people on low income. Amongst the schemes we explored were the Council Tax Reduction Scheme, Free School Meals and the Education Maintenance Allowance.¹⁶ Through this work we uncovered that the Welsh Government spends in excess of £400m on these various schemes annually.¹⁷ To put this figure in context, this is about the same as the Department for Work and Pensions expenditure on Job Seekers' Allowance and Universal Credit in Wales in 2018/19.¹⁸

The provision of extra funds through its budget as a result of the pandemic has allowed the Welsh Government to expand some of these schemes in ways that were previously thought to not be possible such as the extension of Free School Meals across the schools holidays. This serves to highlight that the Welsh Government does have the power to significantly improve the support available for low income families if sufficient funds are made available.

New research also highlights that policy decisions taken by the Welsh Government where inadequate funding is made available can lead to a growth in the number of people who live in poverty.

In 2016 the Welsh Government set a target of constructing 20,000 affordable homes by the end of the current Welsh Parliamentary term in 2021. To meet this target the Welsh Government has been working with social landlords to increase the availability of social rented housing. Whilst the Welsh Government has invested significant funds into the construction of new social housing these have not been sufficient to construct the required number of homes on their own. Social landlords have therefore turned to private borrowing to finance the construction of new social housing and have also been permitted to put up their rents above inflation for a number of years.

Research undertaken by the Joseph Rowntree Foundation has uncovered that over the past five years, social rents in Wales have increased by 8% in real terms.¹⁹ They estimate that this real terms increase in social rent has led to an additional 40,000 social housing tenants being pulled into poverty.²⁰

The Joseph Rowntree Foundation's work also highlights a key lesson that we believe should underpin the Welsh Government's work on its budget and the work of this committee when scrutinising it, namely the need to explore who benefits and who is faced with additional costs as a result of budgetary decisions. Constructing more social housing is vital if we are to solve poverty in Wales, however, financing this construction by increasing the rents of social housing tenants undermines the policy. This lesson does not apply exclusively to housing. Prior research undertaken

¹⁵ Bevan Foundation n(5)

¹⁶ Bevan Foundation, *A Welsh Benefits System, how it can help solve poverty* (September 2020) available at - <https://www.bevanfoundation.org/publications/a-welsh-benefits-system/>

¹⁷ ibid

¹⁸ UK Government, *Benefit expenditure and caseload tables 2019*, (24 April 2019) Bevan Foundation analysis, available at - <https://www.gov.uk/government/publications/benefit-expenditure-and-caseload-tables-2019>

¹⁹ JRF n(8)

²⁰ ibid

by the Bevan Foundation on public transport for example, has highlighted how the Welsh Government's Concessionary Fare Scheme means that services are skewed towards the concessionary market meaning that there are a lack of buses for low income commuters.²¹

We believe that it is vital that the Welsh Government draws on these lessons and ensures that solving poverty is the absolute priority for its budget in 2021/22.

Priorities for the budget

With the impact of Covid 19 likely to continue with us well into 2021 it is vital that the Welsh Government's budget allocates sufficient funds for taking both short term and long term measures to reduce the number of people living in poverty.

As outlined above the Welsh Government have already taken some welcomed steps to increase the support that is available to people trapped in poverty as we enter what is set to be the most difficult winter in decades. Given that the Welsh Government still has some significant funds that are unallocated, we believe that there are further actions it should take.

In our *Reducing the Impact of Coronavirus on Poverty in Wales* report the Bevan Foundation outlined a number of steps that the Welsh Government could take to protect those in poverty this winter. Amongst the recommendations that have not yet been taken forward that we would like to see reflected in the Welsh Government's budget are:

- The allocation of extra funds to local authorities to ensure that every local authority top up all discretionary forms of local support including Discretionary Housing Payments to the maximum permitted.
- The allocation of extra funds to local authorities to carry out spot checks on premises to ensure that they are complying with Covid 19 regulations a right to engage with workers in at risk premises.
- Invest in a benefit take up campaign.
- Provide funds so that any requirement for a tenant who receives support through the Tenant Saver Loan Scheme to repay their loan is removed, to avoid trapping families in poverty into the medium term.²²

In taking these measures we believe that it is vital that the Welsh Government invests in solutions at scale and with urgency. For example, there is much to welcome in the Welsh Government's recently published *Child poverty: income maximisation action plan 2020 to 2021*.²³ We believe, however, that the urgency of the current crisis and the fact that significant funds are currently at the Welsh Government's disposal means that there is more that could be done. One example includes the proposal to pilot projects to raise awareness of benefits. Whilst the pilot projects are to be welcomed the very fact that they are pilot projects means that there are likely to be thousands of people across Wales who don't benefit from the service this winter.²⁴ We believe that the scale of

²¹ Bevan Foundation, *Maintaining free bus travel for older people, disabled people and veterans*, (29 January 2018) available at - <https://www.bevanfoundation.org/publications/consultation-maintaining-free-bus-travel/>

²² Bevan Foundation n(5)

²³ Welsh Government, *Child poverty: income maximisation action plan 2020 to 2021* (2 November 2020) available at - <https://gov.wales/child-poverty-income-maximisation-action-plan-2020-2021-html#section-54005>

²⁴ *ibid* point 1.2

the crisis we face means that such a service should be immediately rolled out across the nation to assist families this winter.

In the longer term, the need to take action to solve poverty has never been greater. The Welsh Government spends approximately £2bn on schemes it views as at least in part, designed to solve poverty.²⁵ This significant investment is to be welcomed but we think more could be done to ensure that these funds are invested effectively, in particular, the Welsh Government should prioritise its spending on tackling the root causes of poverty rather than on sticking plaster solutions. There is also a case to increase funding for a number of policies that can help reduce the number of people trapped in poverty in Wales.

Our proposals for policies and programmes that would achieve a step-change reduction in poverty were set out in our recent report *Transforming Wales: how Welsh public services and benefits can reduce poverty and inequality*.²⁶ Some of our proposals could be taken forward within existing spend by better targeting resources, others would involve the investment of additional sums.

The report is focused around two key ideas.

The first is universal essential services. This centres on the idea that investing in meeting people's basic needs by providing essential services could transform people's lives and prospects. They would ensure that nobody in Wales is left without the basics of life and that everyone can flourish. The services include:

- A decent home
- Care and development of children
- Good health and social care
- Good education
- Money
- Connection with others.

We believe investing in these services could not only improve the lives of people in poverty but could also stimulate the economy and create decent jobs in Wales.

The second idea is the establishment of a Welsh Benefits System. As noted, the Welsh Government spends £400m annually on various schemes that provide cash or in-kind support to complement the assistance provided to people on low income through the UK social security system. Despite the valued support these schemes provide the current disjointed nature of these schemes means that it is difficult for people to access all the support they are entitled to, people are locked out of support due to arbitrary eligibility and the support on offer is not always sufficient. We believe that by pulling all of these schemes together into a co-ordinated Welsh Benefits System and reforming them, the support available to Welsh households could be dramatically improved.

²⁵ Welsh Government, *Child Poverty Progress Report 2019, Welsh Government Programmes that are making a difference* (December 2019) available at - <https://gov.wales/sites/default/files/publications/2020-01/child-poverty-strategy-2019-progress-report-annex.pdf>

²⁶ Bevan Foundation, *Transforming Wales: how Welsh public services and benefits can reduce poverty and inequality* (October 2020) available at - <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2020/10/Transforming-Wales-through-public-services-and-benefits-FINAL.pdf>

This new system would offer cash or in-kind services that reach the people who need them, are easy to access, are efficiently and consistently administered and, crucially, improve people's lives by lifting them out of poverty. The key features of our proposed Welsh Benefits System are:

- It focuses on households on low incomes, defined as being eligible for Universal Credit, and uses the same criterion across all schemes.
- It provides cash or in-kind help that is sufficient to make a real difference to households' incomes or costs.
- It has a single point of access for several benefits, using online, phone or postal methods.
- It is based on eligibility for and an entitlement to assistance, not discretion.
- Applicants are treated with dignity and respect

Below these two overarching ideas the report contains some specific policy recommendations that we believe that the Welsh Government should support in its next budget. These include:

- A significant increase in Social Housing Grant so that the social housing sector can construct 20,000 social homes by the end of the next Welsh Parliamentary term in 2026.
- The allocation of extra funding to establish a new "school start scheme". The scheme would incorporate two existing schemes, Free School Meals and Pupil Development Grant – Access but extra funds should be made available to ensure that all children in receipt of Universal Credit access the support, ending the current position where children living in poverty are missing out on support.
- The reprioritising of existing funding for the Welsh Government's 30 hour free child care programme so to that child care is provided universally to all children over 9 months regardless of whether parents are in work or not on a part time basis.
- Increase investment in primary and social care to secure better access.
- Reallocate fund currently provided to the Discretionary Assistance Fund to a new Welsh Emergency Fund, a rights based scheme to support families in need as opposed to the current discretionary approach.²⁷

Whilst investing in these additional services would come at a cost for the Welsh Government, we believe that the pandemic has highlighted that the cost of inaction is even greater.

²⁷ ibid

Papur briffio: Tlodi yng Nghymru 2020

Mae'r adroddiad hwn yn edrych ar yr hyn sydd wedi digwydd i dlodi yng Nghymru cyn ac yn ystod pandemig y coronafeirws. Mae ein dadansoddiad yn tanlinellu pwysigrwydd gwaith, nawdd cymdeithasol a chostau tai wrth ddatrys tlodi yng Nghymru, yn ogystal â'r graddau y mae argyfwng y coronafeirws wedi gwthio pobl i dlodi ac eraill yn ddyfnach i dlodi.

Sefydliad Joseph Rowntree

Beth sydd angen i chi ei wybod:

- Hyd yn oed cyn y coronafeirws, roedd bron i chwarter y bobl yng Nghymru mewn tlodi (700,000) yn byw bywydau ansicr ac ansefydlog. Roedd y risg i blant yn unig yn uwch gyda 3 o bob 10 plentyn yn byw mewn tlodi.
- Yng Nghymru mae cyflogau pobl yn is ym mhob sector nag yng ngweddill y DU. Ar ddechrau cyfnod y coronafeirws, cafodd mwy na thraean o'r swyddi eu rhoi ar ffyrlo ac mewn rhai ardaloedd lleol mae risg llawer uwch y bydd swyddi yn y cynllun ffyrlo'n cael eu colli eu yn gyfan gwbl, oherwydd y mathau o waith yn yr ardal. Mae angen targedu ac ysgogi swyddi mewn awdurdodau lleol sy'n wynebu'r risg fwyaf o golli nifer o swyddi, sy'n aml yn ardaloedd sydd eisoes yn ei chael yn anodd yn economaidd.
- I deuluoedd incwm isel, un ffactor o ran methu dianc rhag tlodi mewn gwaith yw'r angen i gydbwysu gwaith cyflogedig â gofalu am blant. Dywed dau o bob pum awdurdod lleol yng Nghymru nad oes digon o ofal plant i'r rhai sy'n gweithio oriau annodweddiadol. Mae cyflenwi gofal plant i blant o bob oed (nid oed meithrin yn unig), a bod hynny'n fforddiadwy, yn bwysig os yw merched am allu bod yn rhan lawn o'r gweithlu a symud allan o dlodi.
- Ni ddylid dibrisio pwysigrwydd mesurau nawdd cymdeithasol sy'n benodol i Gymru. Er bod system nawdd cymdeithasol y DU yn chwarae rhan bwysig wrth ddatrys tlodi, mae cynlluniau cymorth Cymru hefyd yn chwarae rhan hanfodol. Gyda nifer y bobl sy'n hawlio Credyd Cynhwysol wedi dyblu ers dechrau'r flwyddyn, mae'n debygol y bydd mwy o bobl yn dibynnu ar gymorth ychwanegol gan Gymru. Felly, mae'n bwysicach fyth bod Llywodraeth Cymru yn sefydlu system fudd-daliadau glir, effeithiol a theg, sy'n ategu'r system nawdd cymdeithasol sy'n bodoli eisoes yn y DU.
- Mae cadw'r cynnydd dros dro mewn lwfansau Credyd Cynhwysol a Chredydau Treth Gwaith, yn ogystal ag ymestyn hyn i fudd-daliadau etifeddol yn allweddol. Er enghraifft, o'r 180,000 o blant mewn tlodi, mae 140,000 yn byw mewn teuluoedd sy'n cael budd-daliadau sy'n gysylltiedig ag incwm.
- Mae cynnydd mewn rhenti yn y sector rhentu cymdeithasol wedi arwain at gynydd dramatig mewn tlodi yn y sector hwnnw, yn enwedig mewn aelwydydd sy'n gweithio, gan danseilio ei rôl o ran amddiffyn pobl mewn tlodi. Fel y mae pethau, bydd hon yn parhau i fod yn broblem yng Nghymru gan fod Llywodraeth Cymru wedi caniatáu i renti gynyddu'n uwch na chwyddiant am bum mlynedd arall. Mae angen cynyddu'r cyflenwad o dai cymdeithasol hefyd.
- Mae'r sector rhentu preifat yn parhau i fod yn llai nag yng ngwledydd eraill y DU, fodd bynnag, mae dibynnu'n gynyddol ar renti preifat drud yn rhoi llawer o aelwydydd tlotach mewn risg ychwanegol o dlodi. Mae cyfraddau tlodi ymhlith rentwyr preifat yn uwch yng Nghymru nag mewn rhannau eraill o'r DU.
- Wrth i'r cynllun ffyrlo ddod i ben ac wrth i ddiweithdra gynyddu, mae'r straen ar aelwydydd yn debygol o gynyddu. Daw'r bylchau yn y system fudd-daliadau'n fwyfwy amlwg i'r rhai sy'n cael trafferthion ariannol a gallai ôl-ddyledion rhent a biliau angenrheidiol eraill ddechrau codi. Mae angen gwaith i liniaru'r canlyniadau hirdymor posibl.

Trosolwg o dlodi yng Nghymru

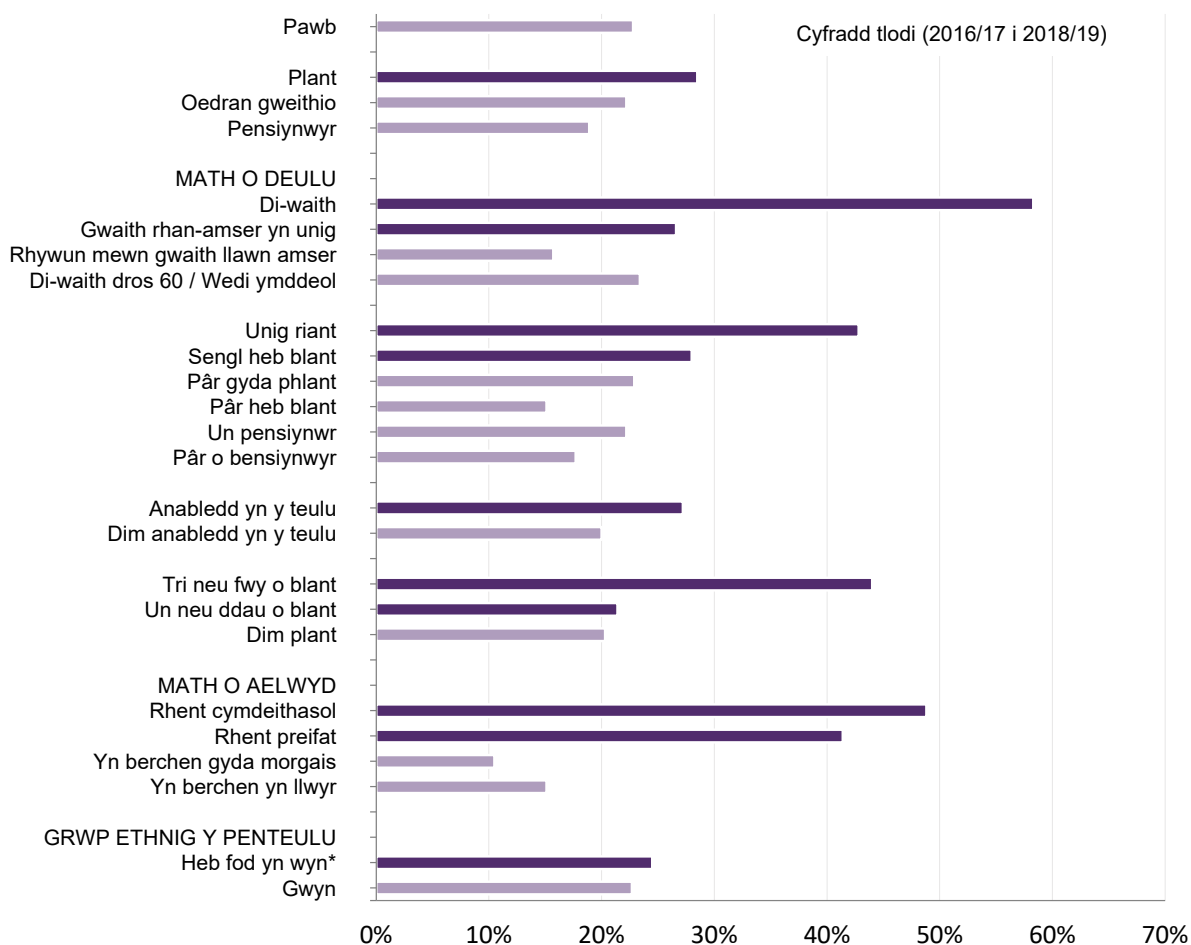
Dros y degawd diwethaf, prin fod cyfran gyffredinol y bobl mewn tlodi yng Nghymru wedi newid o un o bob pedwar, sy'n lefel annerbyniol. Mae hyn yn deillio'n rhannol o ddau duedd yn canslo ei gilydd: mae tlodi plant wedi bod ar i lawr o 33% yn 2009-12, i 28% yn 2015-18, tra bod tlodi pensïynwyr wedi codi o 14% yn 2009-12, i 19% yn 2015-18.

Mae union effaith coronafeirws yn ansicr, er ei bod yn amlwg y bydd wedi cael effaith ddramatig ar lefelau tlodi, gydag effeithiau mwy ar rai ohonom oedd eisoes yn cael trafferth byw o ddydd i ddydd. Gallwn eisoes weld gwahaniaethau mewn effeithiau economaidd sy'n gysylltiedig ag anfanteision presennol, gan arwain at gyfraddau tlodi uwch mewn ardaloedd tlotach, gyda phobl sy'n gweithio mewn rhai sectorau ar gyflogau isel yn debygol o gael eu taro'n waeth yn sgil colli swyddi.

Mae'r siart isod yn dangos sut mae lefelau tlodi yn amrywio yn ôl grwpiau. Mae'n bwysig hefyd meddwl am gyfansoddiad pwy sydd mewn tlodi. Mae gan grwpiau a ddangosir gan fariau glas tywyll gyfradd tlodi uwch ond weithiau nid ydynt yn rhan o'r grŵp mwyaf mewn tlodi. Er enghraifft, gallwn weld bod gan bobl mewn teuluoedd un rhiant gyfradd tlodi uchel o dros 40%, ond mae'n cyfateb i tua wythfed ran o bawb sydd mewn tlodi oherwydd maint bach y grŵp yn y boblogaeth. Edrychwch ar Atodiad A i weld tabl sy'n dangos risg a chyfansoddiad tlodi yng Nghymru.

Ar draws statws gwaith, pobl sy'n byw ar aelwyd lle mae gweithiwr llawn amser sydd â'r gyfradd tlodi isaf, ar tua 16%, ond oherwydd bod gan 6 o bob 10 aelwyd yng Nghymru weithiwr llawn amser, mae'n dal yn wir fod gan 4 o bob 10 aelwyd mewn tlodi weithiwr llawn amser a bod gan dros hanner rywun mewn gwaith, sy'n dangos, er bod gwaith yn lleihau'r risg o dlodi, yn aml nid yw'n ddigon i rywun allu dianc rhag tlodi.

Mae lefelau tlodi'n amrywio'n fawr yn ôl nodweddion



* Yn seiliedig ar sampl bach

Ffynhonnell: Dadansoddiad Sefydliad Joseph Rowntree o Aelwydydd Islaw'r Incwm Cyfartalog

Gallwn gymharu'r grwpiau â'r cyfraddau tlodi uchaf â'r rhai y gwyddom sydd wedi dioddef fwyaf naill ai effaith iechyd neu economaidd yn sgil y coronafeirws. Gwyddom fod nifer yr achosion a'r canlyniadau iechyd yn waeth i lawer o grwpiau BAME, y rhai sy'n byw mewn ardaloedd difreintiedig, ac i bobl mewn rhai sectorau cyflogaeth â chyflog isel, fel y mae lefelau tlodi. Ond weithiau mae'r berthynas yn llai uniongyrchol: gwelwn uchod fod pensiynwyr yn tueddu i fod â chyfradd tlodi is (er ei bod yn cynyddu) ond eu bod yn llawer mwy tebygol o ddioddef effaith iechyd fwy dwys oherwydd y coronafeirws. Yn yr un modd, diogelwyd unigolion a roddwyd ar ffyrlo rhag dal y feirws yn y gwaith, ond maent yn agored i'r ôl-effeithiau economaidd.

Yn y bôn, mae perthynas glir rhwng anghydraddoldebau iechyd ac anghydraddoldebau incwm, gyda phobl ar aelwydydd tlotach yn tueddu i fod ag iechyd gwaeth, ac mae'r rheini ag iechyd gwaeth yn tueddu i fod ag incwm is. Mae hyn, ynghyd â'r hyn a wyddom am y grwpiau sydd wedi'u heffeithio waethaf, yn awgrymu mai'r aelwydydd tlotach fydd yn teimlo effeithiau iechyd ac economaidd fwyaf yn sgil y coronafeirws, ac er ein bod i gyd yn wynebu'r un argyfwng, bydd aelwydydd tlotach yn wynebu argyfwng llawer gwaeth.

Mae'r adrannau sy'n weddill yn edrych ar waith, nawdd cymdeithasol a thai yng Nghymru, gan ddechrau gyda'r sefyllfa cyn cyfnod y coronafeirws, ond yna, edrychir ar y data diweddaraf sydd ar gael i edrych ar y darlun presennol sy'n dod i'r amlwg.

Gwaith a thlodi yng Nghymru

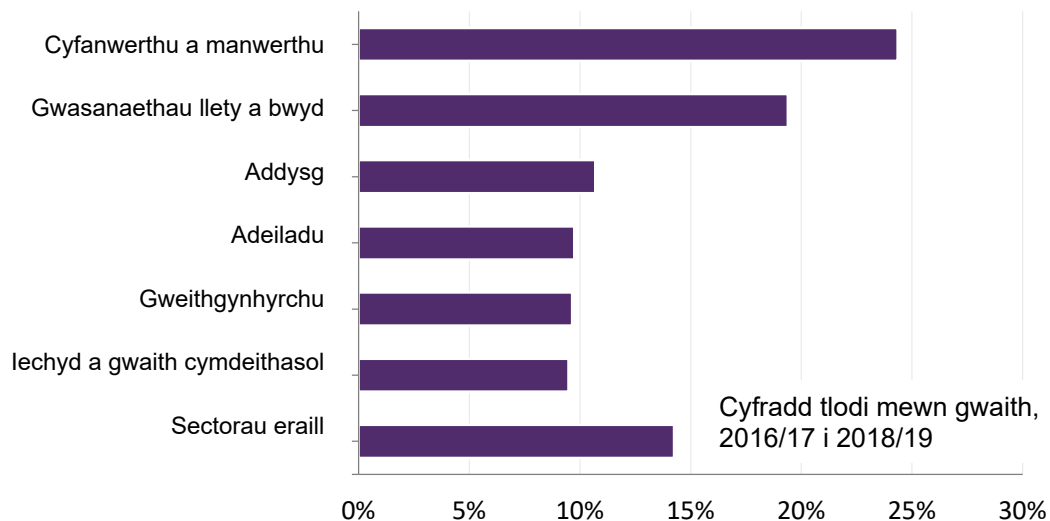
Mae'r pandemig wedi cael effaith ddifrifol ar swyddi a sicrwydd ariannol, gyda'r effaith fwyaf ar weithwyr ar gyflog isel neu mewn tlodi. Er nad wyddom hyd yma beth yw'r newidiadau llawn yn y farchnad lafur, mae'n bwysig deall ac asesu beth mae'r newidiadau cychwynnol hyn wedi'i olygu i weithwyr mewn tlodi, yn ogystal â'r farchnad lafur y maent yn ei hwynebu yn ystod y cyfnod adfer.

Mae'n hanfodol darlunio'r sefyllfa o ran tlodi a gwaith yng Nghymru cyn coronafeirws, gan fod rhai ffactorau sy'n effeithio ar allu unigolyn i ddianc rhag tlodi mewn gwaith wedi gwaethgu yn ystod y pandemig. Mae'n bwysig ystyried y ffactorau hyn yn briodol, megis tangyflogaeth, fel y gallwn drafod y camau polisi sydd eu hangen i helpu'r rhai sydd mewn tlodi ar hyn o bryd ac i atal llif cynyddol o dlodi mewn gwaith.

Tlodi mewn gwaith cyn y coronafeirws

Mae tlodi mewn gwaith yng Nghymru (a ddiffinnir yma fel cyfran y gweithwyr sydd mewn tlodi) yn 14% ar gyfer 2016/17 i 2018/19. Fodd bynnag, o'i gymharu â gwledydd a rhanbarthau eraill yn y DU, dyma un o'r cyfraddau uchaf o ran tlodi mewn gwaith, ar wahân i Lundain (17%). Gweithwyr yn y sectorau bwyd, cyfanwerthu a manwerthu oedd yn wynebu'r cyfraddau uchaf o ran tlodi mewn gwaith, yn ôl diwydiant.

Mae cyfraddau tlodi mewn gwaith yn amrywio'n fawr yn ôl sector



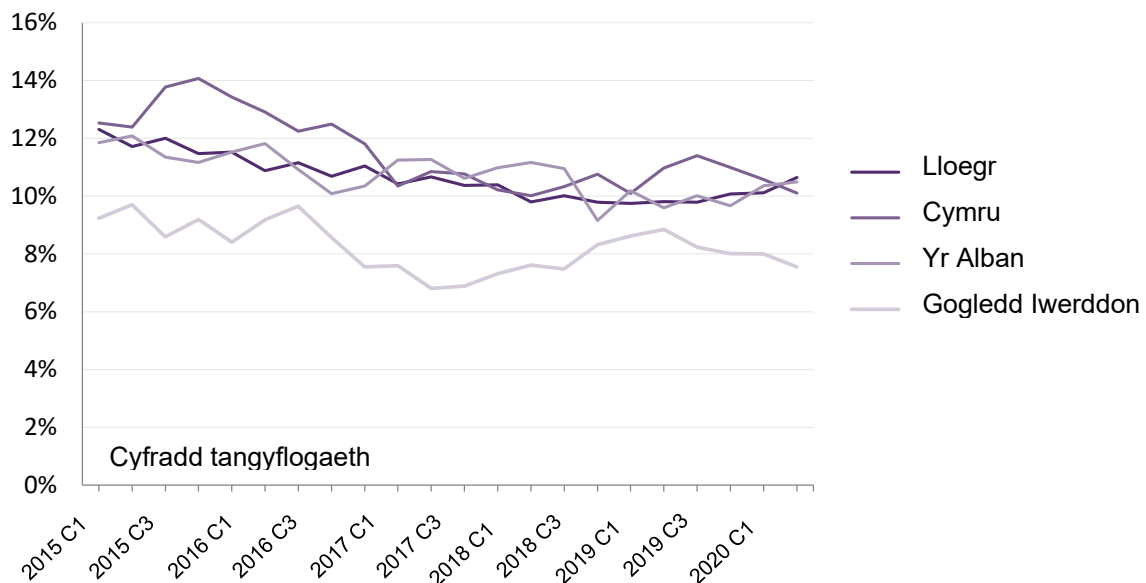
Ffynhonnell: Dadansoddiad Sefydliad Joseph Rowntree o Gartrefi Islaw'r Incwm Cyfartalog ac Arolwg Adnoddau Teuluol.

Ffactor arall o dlodi mewn gwaith yw cyflog. Yn chwarter cyntaf 2020, Cymru oedd â'r cyflog canolrifol isaf fesul awr, o'i gymharu â phob gwlad a rhanbarth arall, sef £10.73. Ledled y DU, mae gweithwyr mewn lletygarwch a manwerthu ar gyflog is na sectorau eraill ac maent yn fwy tebygol o gael eu tangyflogi.

1. Tangyflogaeth

Mae ein gwaith blaenorol wedi tynnu sylw at y ffaith mai un ffactor pwysig sy'n sbarduno tlogi mewn gwaith yw nad yw gweithwyr yn gallu gweithio cymaint o oriau ag yr hoffent, cyfeirir at hyn fel tangyflogaeth. Mae tangyflogaeth yn broblem i weithwyr mewn tlogi, gan fod cyfyngu ar nifer yr oriau y gall unigolyn weithio yn cyfyngu ar ei ddewisiadau a'i incwm. Cyn y coronafeirws, roedd gan Gymru (10%) gyfradd tangyflogaeth debyg i wledydd eraill yn y Deyrnas Unedig, ac eithrio Gogledd Iwerddon (8%). Gall gweithio llai o oriau a bod ar gyflog isel hefyd ei gwneud yn anodd iawn dianc rhag tlogi mewn gwaith.

Cyn y pandemig, roedd gan Gymru gyfradd tangyflogaeth debyg i Loegr a'r Alban. Fodd bynnag, ar adegau yn ystod y pum mlynedd diwethaf, mae Cymru wedi bod yn uwch nag ardaloedd eraill



Ffynhonnell: Dadansoddiad Sefydliad Joseph Rowntree o'r Arolwg o'r Gweithlu

2. Rhyw, teuluoedd ac ethnigrwydd

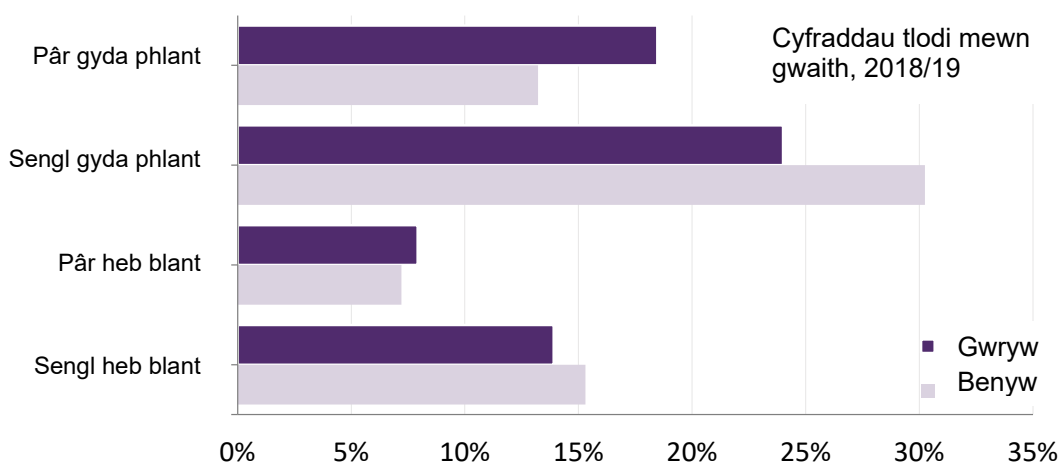
Mae rhai grwpiau yn llawer llai tebygol o ddod o hyd i lwybr allan o dlogi nag eraill, yn enwedig merched, rhieni sengl a phobl o rai grwpiau BAME. Caiff merched eu gorgynrychioli yn y sector gwerthu a gwasanaethau cwsmeriaid, yn ogystal â'r sector iechyd a gwaith cymdeithasol, lle mae cyfraddau tlogi yn uwch nag mewn llawer o sectorau lle cyflogir dynion yn bennaf. Mae merched hefyd yn fwy tebygol o weithio ym maes lletygarwch a manwerthu, sydd â chyfraddau tlogi uwch. Er bod y gyfradd tlogi mewn gwaith ar gyfer rhieni sengl yng Nghymru (27%) yn is nag ar gyfer gweddill y DU am yr un cyfnod (30%), fel y DU, rhieni sengl sydd â'r gyfradd tlogi mewn gwaith uchaf o'i gymharu â phob math o aelwyd. Hefyd, fel y DU, mae rhieni sengl yn fwy tebygol o fod yn famau sengl.

Yn gyffredinol, mae tlogi'n uwch ymhlith pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig, yn enwedig grwpiau du ac Asiaidd. Mae cysylltiad rhannol rhwng hyn a lefelau cyflogaeth is ymhlith rhai o'r grwpiau hynny. Fodd bynnag, mae tlogi mewn gwaith hefyd yn uwch ymhlith

lleiafrifoedd du ac ethnig oherwydd bod cynifer ohonynt mewn sectorau â chyflog isel a swyddi â chyflogau isⁱ.

Mae cysylltiad cryf hefyd rhwng ethnigrwydd a gwaith a chyflogau. Mae gan boblogaeth Pobl Dduon (56%) ac Asiaidd (62%) gyfraddau cyflogaeth is na'r boblogaeth Wyn (74%)ⁱⁱ. Y grŵp Gwyn Arall, sy'n cynnwys y rhai a anwyd yn Ewrop, sydd â'r cyfraddau cyflogaeth uchaf yng Nghymru, ar 80%ⁱⁱⁱ. Mae'r grŵp Gwyn nad yw'n Brydeinig hefyd yn fwy tebygol o fod yn gweithio mewn safleoedd diwydiannol, lletygarwch, gofal cymdeithasol a safleoedd pecynnu bwyd^{iv}, sydd â chyflogau is yn hanesyddol. Dangosir yr annhegwch hwn yn y farchnad lafur mewn cyfraddau tlodi cyffredinol uwch, ond hefyd cyfraddau tlodi mewn gwaith uwch ar gyfer gweithwyr o blith pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig.

Mae gan rieni sengl y cyfraddau tlodi mewn gwaith uchaf



Ffynhonnell: Dadansoddiad Sefydliad Joseph Rowntree o Gartrefi Islaw'r Incwm Cyfartalog ac Arolwg Adnoddau Teuluol.

I deuluoedd incwm isel, un ffactor o ran methu â dianc rhag tlodi mewn gwaith a/neu dangyflogaeth yw'r angen i gydbwyso gwaith cyflogedig â gofalu am blant, a'r gallu i ddod o hyd i ofal plant sy'n cyd-fynd ag oriau gwaith. Dylai rhieni allu dibynnu ar ddewisiadau gofal plant fforddiadwy, sy'n cyd-fynd â'u horiau, ond yn anffodus nid yw hyn yn wir am bob teulu. Yn ôl yr Ymddiriedolaeth Teuluoedd a Gofal Plant, yng Nghymru, y pris cyfartalog am le rhan-amser am ofal plant i blentyn o dan ddwy oed mewn meithrinfa yw £116.87, o'i gymharu â gwarchodwr plant sy'n costio £111.85^v. Er bod hyn yn is na Lloegr (£134.65), gyda chynnydd bach ers 2019, mae hyn yn dal yn fwy nag y gall llawer o deuluoedd ar incwm isel ei fforddio.

Ar ôl i blant fynd i'r ysgol, mae cost gyfartalog gofal plant yn gostwng, ond gall barhau i fod yn fil swmpus i deuluoedd sy'n gweithio. Pris wythnosol clwb ar ôl ysgol i blant rhwng 5 ac 11 oed yw £61.16, y pris ar gyfer gwarchodwyr plant yw £70.02. I rai teuluoedd sydd mewn tlodi, bydd angen iddynt wneud dewis ynglŷn ag oriau gwaith a gofal plant oherwydd fforddiadwyedd. Yn ôl Arolwg Cenedlaethol Cymru, tra bod 58% o'r holl deuluoedd yn defnyddio gofal plant, mae'r rhan fwyaf o rieni'n defnyddio opsiynau gofal plant am ddim, naill ai gan deulu neu ffrindiau. Ar gyfer plant rhwng 0 a 4 oed, dim ond 38% o deuluoedd sy'n defnyddio gofal plant ffurfiol. Nid yn unig y mae cost gofal plant yn rhwystr i weithwyr, ond mae argaeledd gofal plant ar gyfer yr oriau/sifftiau sydd eu hangen yn her.

Mae awdurdodau lleol Cymru'n paratoi adroddiad sy'n nodi p'un ai a oes ganddynt ddigon o ofal plant yn eu hardal ar gyfer pob math o deuluoedd. Dywed 43 y cant o'r awdurdodau lleol nad oes digon o ofal plant ar gael i rieni sy'n gweithio oriau annodweddiadol. At hynny, mae argaeledd gofal plant yng Nghymru wedi lleihau ers 2019, yn enwedig i'r rhai sy'n gymwys ar gyfer rhaglen Dechrau'n Deg^{vi}. Mae'r rhaglen Dechrau'n Deg yn gyfyngedig iawn, ac ar y mwyaf, mae'n cynnig tair awr y dydd. Mae nifer y plant sy'n gymwys i fod yn rhan o'r rhaglen Dechrau'n Deg wedi parhau i ostwng ym mhob ardal o 59% o awdurdodau lleol yn 2019, i 29% yn 2020^{vii}. Yn adroddiad 2019, nododd Ymddiriedolaeth Teulu a Gofal Plant Coram fod y gofal plant sydd ar gael yn y rhaglen Dechrau'n Deg wedi gostwng y flwyddyn honno o 65% yn 2018^{viii}. Fodd bynnag, nid yn rhaglen Dechrau'n Deg yn unig y gwelir y duedd hon. Mae argaeledd gofal plant i rieni plant o dan ddwy, tair a phedair oed sydd â hawl gyffredinol, a phlant anabl, wedi gostwng yn y rhan fwyaf o ardaloedd yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. I deuluoedd sy'n gweithio, mae argaeledd gofal plant sy'n cyfateb i oriau gwaith/sifftiau yn rhwystr amlwg i ddianc rhag tlodi mewn gwaith^{ix}.

Mae gan Lywodraeth Cymru system sy'n cynnig cyllid ar gyfer 30 awr o ofal plant am ddim i blant tair i bedair oed. I fod yn gymwys, rhaid i riant weithio 16 awr yr wythnos ar gyfartaledd ar isafswm cyflog. Mae llawer o deuluoedd mewn tlodi sydd mewn gwaith ond am lai o oriau na hyn yn anghymwys i dderbyn y gofal plant am ddim. Gallai hyn eu hatal rhag meithrin profiad a sgiliau i gael rhagor o waith. Mae'r hawl i gael 30 awr o ofal am ddim ar draws pob ardal leol wedi gostwng dros y flwyddyn ddiwethaf, gyda dim ond 23% o awdurdodau lleol yn nodi bod digon o ofal plant i blant sydd â hawl i'r 30 awr am ddim o gymharu â 33% yn 2019. Ar gyfer teuluoedd incwm isel, mae argaeledd gofal plant yn rhwystr pendant i ddianc rhag tlodi mewn gwaith.

Effaith y coronafeirws

Ar ôl cyhoeddi'r cyfnod cyfyngiadau, caewyd pob siop nad oedd yn gwerthu nwyddau hanfodol a manau cyhoeddus eraill. Arweiniodd y cyfyngiad hwn at ostyngiad sylweddol mewn gweithgarwch economaidd, a gorchynnwyd llawer o bobl i aros gartref. Cyflwynodd Llywodraeth y DU bolisiau, gan gynnwys y Cynllun Cadw Swyddi (JRS) i gefnogi swyddi. Helpodd y JRS i ddiogelu swyddi ar ddechrau'r argyfwng, gan gynnwys y rhai yng Nghymru.

Ym mis Awst 2020, roedd 31% o swyddi cymwys yng Nghymru yn y cynllun ffyrlo, gyda 35% o swyddi ar ffyrlo yng Nghonwy a 36% yng Ngwynedd. Mae cysylltiad agos rhwng hyn a'r diwydiannau a oedd fwyaf tebygol o gael eu cau'n llawn oherwydd natur y cyfyngiadau, gyda 77% yn sector y Celfyddydau, Adloniant, Hamdden a gwasanaethau eraill ar ffyrlo, a 78% o'r gwasanaethau Llety a Bwyd ar ffyrlo. Mae hyn yn cyferbynnu â'r sector Cyllid ac Yswiriant ac Addysg a oedd â 7% o'r swyddi ar ffyrlo yng Nghymru.

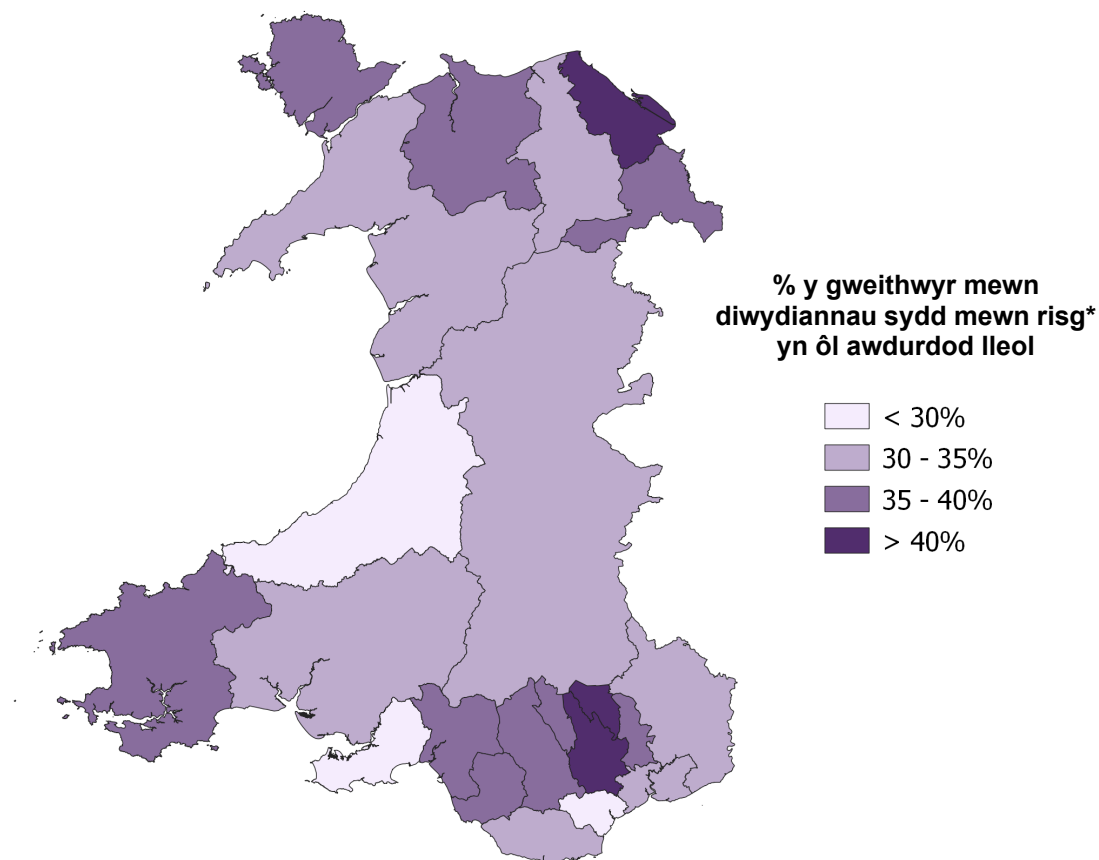
Mae'n bwysig creu swyddi newydd fel bod y rhai sy'n colli eu swyddi yn cael cyfle i symud yn ôl i waith yn gyflym. Y mesur gorau i weld a oes digon o swyddi i'r rhai a ddiswyddwyd i symud iddynt yw nifer y bobl ddi-waith sy'n hawlio budd-daliadau o gymharu â nifer y swyddi gwag sydd ar gael. Dengys dadansoddiad fod gan rai ardaloedd yng Nghymru niferoedd uchel iawn o bobl ddi-waith yn ymgeisio am bob swydd wag: Rhondda Cynon Taf (37 o ymgeiswyr am bob swydd wag) a Merthyr Tudful

(35 ymgeiswyr am bob swydd wag) yw'r ardaloedd gyda mwy na 30 o ymgeiswyr am bob swydd wag.

Mae rhai ardaloedd lleol yn wynebu risg llawer uwch nag eraill o bobl yn colli eu swyddi, oherwydd y mathau o waith yn yr ardal honno. Mae Sefydliad Joseph Rowntree wedi llunio Mynegai Risg Swyddi Cyn Brechu i amcangyfrif yr effaith y gallai'r pandemig ei chael ar swyddi. Ar sail hyn, mae ymchwil wedi cyfrifo mai sectorau lle mae'n hawdd gweithio a chadw pellter cymdeithasol sy'n cael eu heffeithio leiaf, megis Adeiladu a Gweithgynhyrchu. Mae gan sectorau eraill, megis Llety, Bwyd a Diod a Masnach Manwerthu risg uchel o golli swyddi. Mae gan rai awdurdodau lleol yng Nghymru gyfran uwch o lawer o weithwyr yn y diwydiannau hyn sydd mewn risg nag eraill.

Unwaith eto, mae Merthyr Tudful a Rhondda Cynon Taf yn ardaloedd â risg uwch, ond felly hefyd Caerffili, Blaenau Gwent, a Sir y Fflint gyda dros 40% o swyddi yn y diwydiannau sydd mewn risg. At hynny, po leiaf y mae rhywun yn ei ennill, y mwyaf tebygol y byddant yn gweithio mewn swydd sydd mewn risg uchel. Mae gan sectorau Llety, Bwyd a Diod a Masnach Manwerthu gyfraddau tlodi mewn gwaith uwch na sectorau eraill ac mae'r cyfarwydydd i gadw at bellter cymdeithasol yn effeithio'n fawr ar y rhain; gweithwyr incwm isel sydd fwyaf tebygol o wynebu canlyniadau negyddol hyn.

Mae canrannau'r gweithwyr mewn diwydiannau sydd mewn risg yn amrywio'n fawr yn ôl awdurdod lleol



Diffiniwyd diwydiannau sydd mewn risg fel y rhai â'r gyfran uchaf o swyddi mewn risg cyn dod o hyd i frechlyn^x. Y rhain yw'r sector Llety a Bwyd, Masnach Manwerthu a gwasanaethau personol (fel siopau trin gwallt). Ffynhonnell: Cofrestr Busnes ac Arolwg Cyflogaeth 2018, Data Arolwg Ordnans © Hawlfraint y Goron 2020.

Nawdd Cymdeithasol a thlodi yng Nghymru

Yng Nghymru, roedd tua 700,000 o bobl wedi'u cloi mewn tlodi cyn y coronafeirws, lefel sydd wedi parhau'n gyson dros y blynyddoedd diwethaf. Ochr yn ochr â hyn, mae tlodi ymhlith plant yn arbennig wedi parhau'n broblem. Er ei fod wedi gostwng yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae'r lefel yn parhau'n annerbyniol o uchel, gyda thri o bob deg yn byw mewn tlodi – tua 180,000 o blant.

Un o rolau'r system nawdd cymdeithasol yw darparu cymorth hanfodol i gefnogi'r rheini sy'n cael trafferthion ariannol. Yng Nghymru, mae mwy na dau o bob deg o oedolion o oedran gweithio yn cael budd-daliadau sy'n gysylltiedig ag incwm. Er gwaethaf y cymorth hanfodol hwn, mae cyfraddau tlodi ymhlith y rhai sy'n cael budd-daliadau sy'n gysylltiedig ag incwm yng Nghymru yn 45%, tri deg pwynt canran yn uwch na'r rhai nad ydynt yn cael budd-daliadau sy'n gysylltiedig ag incwm. Ymhlith plant sy'n byw o fewn teulu sy'n cael budd-daliadau sy'n gysylltiedig ag incwm, mae ychydig o dan hanner yn byw mewn tlodi - tua 140,000 o blant. Hynny yw, o blith y plant sy'n byw mewn tlodi, mae dros saith o bob deg yn byw mewn teulu sy'n cael budd-daliadau sy'n gysylltiedig ag incwm. Yn amlwg, i lawer, nid yw nawdd cymdeithasol yn darparu'r cymorth ariannol sydd ei angen i'w hatal rhag cael eu cloi mewn tlodi.

Yng Nghymru, llywodraeth y DU sy'n gyfrifol am weinyddu nawdd cymdeithasol ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae rhai pwerau datganoledig ar gael drwy nifer fach o grantiau a lwfansau i deuluoedd incwm isel, sy'n dod i gyfanswm gwariant blynyddol o dros £400 miliwn, lefel sy'n cyfateb i gyfanswm y gwariant yng Nghymru ar gyfer Lwfans Ceisio Gwaith a Chredyd Cynhwysol gyda'i gilydd. Y mwyaf o'r cynlluniau hyn yw Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor (CTRS), a ddisodlodd gynllun Budd-dal y Dreth Gyngor ar 1 Ebrill 2013. Ers hynny, bu gostyngiad cyson yn nifer yr aelwydydd sy'n cael gostyngiad yn Mil eu Treth Cyngor, roedd tua 275,000 o aelwydydd wedi cael gostyngiad erbyn 2019/20, o'i gymharu â 317,000 o aelwydydd yn 2013/14. Er bod y rhesymau dros y gostyngiad mewn hawl wyr yn amrywio, ceir tystiolaeth anecdotaidd sy'n awgrymu bod y ffaith bod hawl wyr budd-daliadau gysylltiedig ag incwm bellach yn hawlio Credyd Cynhwysol, ac na wneir asesiad awtomatig ar gyfer cymhwysedd CTRS, wedi arwain at lawer o aelwydydd yn gadael y CTRS oherwydd diffyg dealltwriaeth o sut mae'r system yn gweithio.

Mae darparu Prydau Ysgol am Ddim hefyd yn bolisi pwysig i Lywodraeth Cymru, gydag ychydig o dan un o bob pum disgybl (dros 85,000) yn gymwys yn 2019/20. Un broblem barhaus yw bod y nifer sy'n manteisio ar brydau ysgol am ddim o blith y rhai sy'n gymwys wedi bod yn gymharol isel yn hanesyddol, gydag ychydig o dan wyth o bob deg o'r rhai sy'n gymwys (tua 65,000) yn cael prydau ysgol am ddim yn 2019/20.

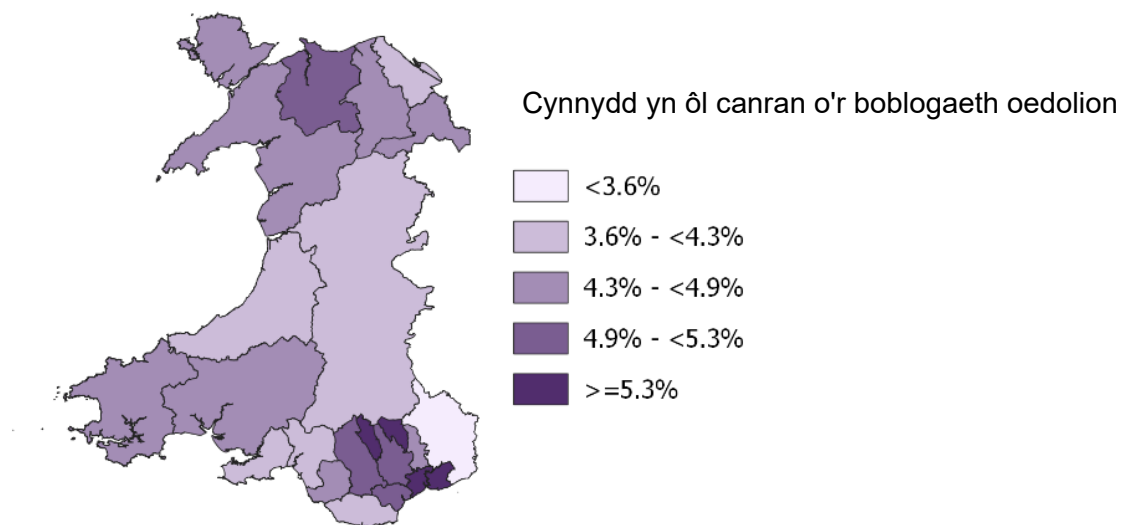
Mae'r Gronfa Cymorth Dewisol (DAF) yn darparu grantiau nad oes angen eu talu'n ôl menw cyfnodau o argyfwng i'r rhai ar incwm isel. Yn wreiddiol fe'i cynlluniwyd i ddarparu cymorth pan fetho popeth arall, ond dibynnir fwyfwy ar y DAF i ddarparu cymorth yn y tymor hir ac mae wedi dod yn fwy amlwg ers ei gyflwyno.

Y sefyllfa ar ôl y coronafeirws

Roedd y newidiadau a wnaed i fudd-daliadau gan Lywodraeth y DU mewn ymateb i gyfnod y coronafeirws (yn enwedig y cynnydd o £20 i daliadau Credyd Cynhwysol craidd a Chredydau Treth Gwaith), ochr yn ochr â mesurau ariannol brys fel y cynllun Cadw Swyddi Coronafeirws a'r Cynllun Cymorth Incwm Hunangyflogaeth, ar gael yng Nghymru, gyda llawer yn manteisio ar y cymorth hwn wrth i effaith ariannol coronafeirws ddechrau effeithio ar eu sefyllfa ariannol.

O ganlyniad, newidiodd maint a natur sefyllfa nawdd cymdeithasol yng Nghymru. Erbyn mis Mai 2020, bu cynnydd o 63% yn nifer yr aelwydydd yng Nghymru sy'n cael Credyd Cynhwysol ers dechrau'r flwyddyn. Mae'r ffigur cyffredinol hwn yn cuddio rhai amrywiadau sylweddol yn ôl ardal, gyda chynnydd mwy yn aml i'w weld mewn mannau a oedd eisoes â chyfrannau cymharol uchel yn derbyn Credyd Cynhwysol cyn y coronafeirws. Fel cyfran o'r boblogaeth oedolion, gwelwyd y cynnydd mwyaf yng Nghasnewydd a Merthyr Tudful, awdurdodau lleol lle'r oedd cyfran gymharol uchel o'r boblogaeth oedolion yn cael Credyd Cynhwysol cyn y coronafeirws ac, fel yr amlygwyd yn yr adran Gwaith, gwelwyd canrannau mawr o swyddi mewn risg yn ystod cyfnod y coronafeirws.

Cynnydd mewn hawliadau Credyd Cynhwysol yn ôl canran y boblogaeth yn amrywio yn ôl ardal



Ffynhonnell: Yr Adran Gwaith a Phensiynau, data'r Arolwg Ordans © Hawlfraint y Goron 2020.

Bu rhai newidiadau nodedig hefyd i'r math o deulu a demograffeg unigolion sy'n hawlio. Yn hanesyddol, mae teuluoedd â phlant yn cyfrif am tua 43% o'r holl aelwydydd sy'n derbyn Credyd Cynhwysol. Fodd bynnag, pan ddechreuodd cyfnod y coronafeirws, cynyddodd hawliadau ymhlith y rhai heb blant ar gyfradd uwch nag ymhlith y rhai â phlant. Erbyn mis Awst 2020, roedd nifer y rhai oedd yn hawlio Credyd Cynhwysol yng Nghymru bron wedi dyblu ers dechrau'r flwyddyn i amcangyfrif o 270,000, tua un o bob deg o'r boblogaeth oedolion. Erbyn yr un pwynt, roedd y rhai a oedd naill ai'n gyflogedig neu'n chwilio am waith i gyfrif am ychydig o dan wyth o bob deg hawliwr, cynnydd o wyth pwynt canran ers dechrau'r flwyddyn, wrth i'r rhai oedd

naill ai wedi gorfod torri oriau neu eu rhoi ar ffyrlo geisio gwneud iawn am y diffyg ariannol.

Yn ddiweddarach y mis hwn, bydd Llywodraeth y DU yn penderfynu a ddylid cadw neu dorri'r cymorth hanfodol o £20 ychwanegol yr wythnos mewn Credyd Cynhwysol a Chredyd Treth Gwaith o fis Ebrill 2021 ymlaen. Mae'r codiad dros dro hwn wedi cadw llawer o deuluoedd rhag methau ag ymdopi yn ystod argyfwng y coronafeirws. Mae'r rhai sydd ar fudd-daliadau etifeddol - Lwfans Cyflogaeth a Chymorth, Cymhorthdal Incwm a Lwfans Ceisio Gwaith - eisoes wedi'u gadael ar ôl yn y pandemig hwn heb y cymorth ariannol hanfodol hwn. Dylid rhoi'r cymorth hanfodol hwn iddyn nhw hefyd.

Mewn ymateb i'r coronafeirws, rhoddodd Llywodraeth Cymru arian ychwanegol i ddarparu amrywiaeth o gymorth i'r rhai yr oedd ei angen. Ar 30 Awst 2020, darparwyd £2.8 miliwn arall o gyllid i gefnogi'r galw cynyddol ar y CTRS ers dechrau cyfnod y coronafeirws, tua 10% o gyfanswm cyllideb 2019/20 ar gyfer y cynllun. Er bod hyn i'w groesawu, nid yw'n glir eto beth oedd y gyfran a fanteisiodd arno o blith y rhai a oedd yn gymwys, yn enwedig gyda'r diffyg cysylltiad rhwng Credyd Cynhwysol a'r CTRS.

Ers dechrau pandemig y coronafeirws, bu cynnydd sylweddol yn nifer dyfarniadau'r Gronfa Cymorth Dewisol, y mwyafrif ohonynt o ganlyniad i effaith coronafeirws. Rhwng 18 Mawrth a 3 Medi, gwnaed dros 60,000 o daliadau cysylltiedig â COVID-19, gyda chyfanswm gwerth £4.1 miliwn^{xi}. Mae hyn yn cynrychioli bron i draean o'r holl wariant ar gyfer y Gronfa Cymorth Dewisol yn 2019/20 ac mae'n dangos yr angen dybryd am gymorth wrth i bobl gael eu hunain mewn argyfwng.

Bu cynnydd sylweddol yn nifer dyfarniadau'r Gronfa Cymorth Dewisol ers dechrau cyfnod y coronafeirws



Ffynhonnell: Ystadegau Cymru.

Mae awdurdodau lleol Cymru wedi bod yn cefnogi nifer cynyddol o ddisgyblion a oedd yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim o ganlyniad i'r coronafeirws, gan hefyd addasu trefniadau ar gyfer darpariaeth yn ystod y pandemig. Erbyn diwedd mis Mai, roedd 5,000 o ddisgyblion ychwanegol yn gymwys ers dechrau'r cyfyngiadau^{ix}, ac ar 22 Ebrill, Cymru oedd y wlad gyntaf yn y DU i sicrhau cyllid ar gyfer prydau ysgol am ddim drwy gydol gwyliau'r haf, gyda £33 miliwn ychwanegol ar gael, yn fwy na'r amcangyfrif o £29 miliwn ar gyfer prydau ysgol am ddim yn 2019/20. Ym mis Hydref, roedd £11 miliwn

pellach ar gael i ddarparu prydau ysgol am ddim yn ystod pob gwyliau ysgol hyd at a gan gynnwys y Pasg 2021. Mae'r gwariant ychwanegol hwn yn ystod y pandemig a thu hwnt yn dangos ymrwymiad pendant gan Lywodraeth Cymru i geisio lliniaru rhai o effeithiau effaith ariannol COVID-19 a deimlir gan blant.

Yn ogystal â'r arian ychwanegol a amlinellir uchod, roedd parseli bwyd ar gael tan 16 Awst i helpu'r rhai a oedd yn agored iawn i haint ac felly'n 'hunanynysu'. Erbyn i'r cynllun ddod i ben, roedd dros 200,000 o barseli wedi'u dosbarthu'n wythnosol, gan ddarparu cymorth yr oedd mawr ei angen.

Yr hyn a ddaeth i'r amlwg yn ystod cyfnod y coronafeirws oedd parodrwydd Llywodraeth Cymru i ddefnyddio eu pwerau datganoledig i liniaru'r caledi ariannol yr oedd llawer yn ei brofi. Yr hyn nad yw'n amlwg eto yw a yw lefel cyllid sydd ar gael yn cyfateb i'r galw am y cynlluniau hyn, yn union ar ôl cyfnod y coronafeirws a thu hwnt i'r cyfnod adfer. Mae'r coronafeirws hefyd wedi tynnu sylw amlwg at ddiffygion presennol y pwerau datganoledig hyn. Mae'r system yn dameidiog ar hyn o bryd, gyda darpar hawlwr yn gorfod gwneud nifer o geisiadau. Mae'r cymorth sydd ar gael yn aml yn annigonol i godi pobl allan o dlodi, a gall meini prawf cymhwysedd cymhleth atal pobl rhag hawlio'r hyn y mae ganddynt hawl iddo. Ac eto, does dim rhaid i bethau fod fel hyn. Bu galw am sefydlu system fudd-daliadau i Gymru sy'n gydlynol, yn effeithiol ac yn deg, ac sy'n ategu'r system nawdd cymdeithasol sy'n bodoli eisoes yn y DU. Mae'r cyfnod wrth i ni ddod allan o bandemig y coronafeirws yn gyfle gwirioneddol i sbarduno'r alwad hon am newid yn ei blaen, gan arwain at gynllun sy'n helpu pobl yn fwy effeithiol i dorri'n rhydd o dlodi.

Tai a thlodi yng Nghymru

Nodweddir y sefyllfa dai yng Nghymru yn hanesyddol gan lefelau uchel o berchentyaeth, sydd wedi helpu i gadw costau tai ar gyfartaledd yn is yng Nghymru na rhai rhannau eraill o'r DU. Fodd bynnag, fel gweddill y DU, mae'r ddau ddegawd diwethaf wedi gweld sefyllfa tai Cymru yn dechrau newid wrth i fwy o aelwydydd droi at y sector rhentu preifat gan fod prisiau tai'n codi'n gynyddol a phrinder tai cymdeithasol.

Mae'r Sector Rhentu Preifat wedi tyfu'n raddol yng Nghymru dros y ddau ddegawd diwethaf o 7% o'r holl aelwydydd yn 2001 i 14% yn 2019, er bod cyfradd twf y sector wedi arafu'n sylweddol dros y pum mlynedd diwethaf. Yn y cyfamser, bu gostyngiad o ran perchentyaeth o 76% i 70% dros yr un cyfnod wrth i lai a llai o aelwydydd allu ymuno â'r farchnad dai. Mae Sector Rhentu Preifat Cymru yn parhau i fod yn llai nag yng ngwledydd eraill y DU ac mae cyfraddau perchentyaeth wedi aros yn uchel, ond mae dibynnu'n gynyddol ar renti preifat drud yn golygu bod llawer o aelwydydd tlotach mewn perygl ychwanegol o dlodi, yn rhannol oherwydd bod enillion cyfartalog yn gostwng ymhell islaw cyfartaledd y DU.

Mae twf araf mewn rhenti dros y degawd diwethaf wedi helpu llawer o rentwyr preifat yng Nghymru i osgoi cael eu gwthio i dlodi, gan fod cynnydd mewn rhenti yn gyson is na chwyddiant. Gwelodd aelwydydd ostyngiad mewn termau real o 2% mewn costau tai rhwng 2009-12 a 2016-19. Helpodd hyn i ostwng cyfradd tlodi, o 44% yn 2012-15 i 41% yn 2016-19, ond mae fforddiadwyedd yn y Sector Rhentu Preifat yng Nghymru yn parhau i fod yn broblem i lawer o aelwydydd ac mae cyfraddau tlodi ymhlith rhentwyr

preifat yn parhau'n uwch yng Nghymru nag mewn rhannau eraill o'r DU. O 2016-19, dim ond yng Ngogledd Ddwyrain Lloegr (45%) y ceir cyfran uwch o rentwyr preifat mewn tlodi.

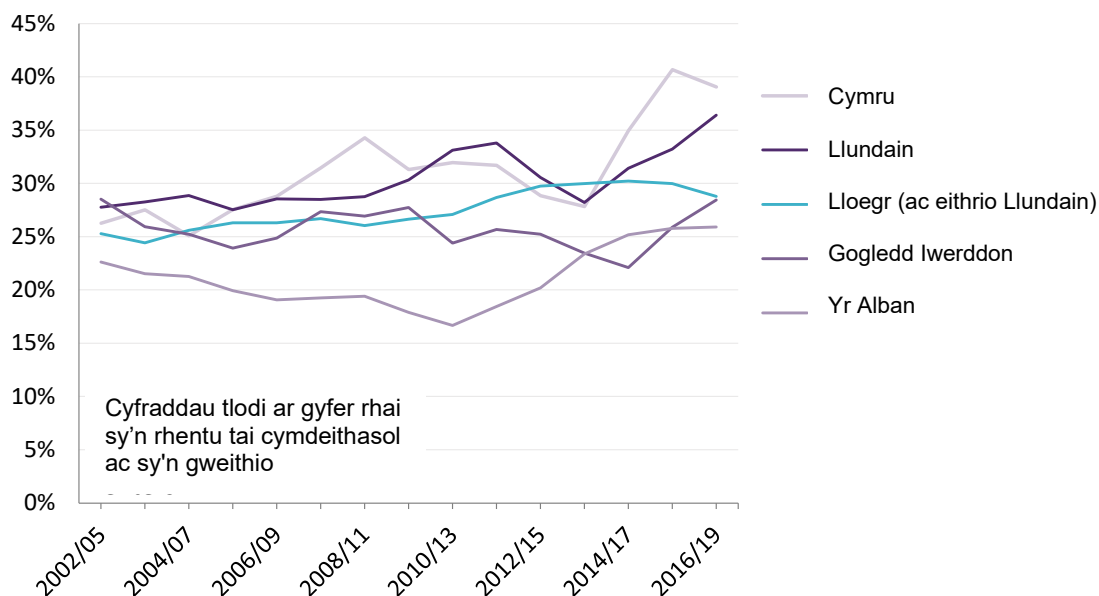
Mae materion fforddiadwyedd yn effeithio'n anghymesur ar rentwyr yng Nghaerdydd. Yno mae'r rhenti preifat drutaf a mwyaf cyffredin. I weithiwr yn chwarter isaf yr enillion yng Nghaerdydd, mae'r rhent ar eiddo dwy ystafell wely yn chwarter isaf rhenti'r farchnad yng Nghaerdydd yn costio tua 35% o enillion. Ym Mlaenau Gwent, costiodd eiddo cyfatebol tua 21% o enillion. Er nad oes diffiniad y cytunir arno ar gyfer fforddiadwyedd, mae Sefydliad Joseph Rowntree o'r farn, os yw aelwydydd incwm is yn gwario mwy na 30% o'u hincwm ar rent, eu bod mewn perygl o orfod torri'n ôl ar hanfodion, ac mae hyn yn rhoi pobl mewn risg ychwanegol pe bai sioc ariannol.

Mae'r gyfradd tlodi yn y sector rhentu cymdeithasol yng Nghymru hefyd yn llawer uwch na gweddill y DU. Yn 2016-19, roedd 49% o aelwydydd rhentu cymdeithasol mewn tlodi - dim ond Llundain oedd â chyfran uwch o rentwyr tai cymdeithasol mewn tlodi - ac mae hyn wedi codi yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Mae llawer o hyn yn ymwneud â thwf araf mewn incwm dros y pum mlynedd diwethaf, gydag incwm cyfartalog rentwyr tai cymdeithasol Cyn Costau Tai yn codi 2.6% yn unig dros y pum mlynedd (o'i gymharu â 3.6% yn Llundain, 4.9% yn yr Alban, 4.7% yn Lloegr ac eithrio Llundain, ac 8.5% yng Ngogledd Iwerddon).

Er bod y rhai sy'n rhentu tai cymdeithasol yng Nghymru yn tueddu i dalu llai mewn rhent na rentwyr tai cymdeithasol yn Lloegr, maent wedi gweld cynnydd sylweddol mewn rhenti yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Mae rhenti cymdeithasol yn Lloegr wedi gostwng ers 2015/16, ond caniatodd Llywodraeth Cymru i renti gynyddu yn ôl chwyddiant Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI) + 1.5% ynghyd â £2 ychwanegol yr wythnos, ac mae hyn wedi arwain at gynnydd mewn termau real o 8% mewn rhenti cymdeithasol dros y pum mlynedd diwethaf. Wrth i renti cymdeithasol godi'n uwch nag incwm, tynnwyd 40,000 o rentwyr tai cymdeithasol eraill i dlodi.

I rai sy'n rhentu tai cymdeithasol, caiff effeithiau ariannol codiadau rhent eu cydbwysu gan gynnydd mewn budd-dal tai, ond yn achos rentwyr tai cymdeithasol sy'n gweithio nid yw hyn yn wir bob amser, ac yn aml mae angen i aelwydydd ddod o hyd i'r arian i dalu'r gost ychwanegol drwy enillion. Mae hyn wedi arwain at gynnydd dramatig mewn tlodi mewn gwaith i rentwyr tai cymdeithasol, gan gynyddu o 29% yn 2012-15 i 39% yn 2016-19. Y cynnydd hwn mewn tlodi mewn gwaith sydd i gyfrif am wthio tua 25,000 o rentwyr tai cymdeithasol i dlodi dros y pum mlynedd diwethaf. Fel y mae pethau, bydd y mater hwn yn parhau i achosi problem yng Nghymru gan fod Llywodraeth Cymru wedi caniatáu i renti gynyddu'n uwch na chwyddiant am bum mlynedd arall.

Mae tlodi ymhlith rhentwyr tai cymdeithasol sy'n gweithio wedi codi'n gyflymach yng Nghymru nag mewn rhannau eraill o'r DU wrth i renti cymdeithasol Cymru gynyddu.



Ffynhonnell: Dadansoddiad Sefydliad Joseph Rowntree o Aelwydydd Islaw'r Incwm Cyfartalog.

Bwriedir i gartrefi rhent cymdeithasol fod yn gymorth hanfodol i'r rhai y mae angen cymorth tai arnynt fwyaf, felly byddai disgwyl cyfraddau tlodi uwch yn y sector hwnnw o gymharu â pherchnogion tai, yn arbennig. Fodd bynnag, mae'r cynnydd sydyn diweddar mewn tlodi yn y sector rhentu cymdeithasol yn peri pryder, fel y mae'r nifer cynyddol o deuluoedd incwm isel sy'n cael eu gwthio i'r sector rhentu preifat lle mae rhenti'n tueddu i fod yn uwch a'r amodau'n aml yn waeth. Mae cyflenwad addas o dai fforddiadwy a rhenti cymdeithasol yn ffordd bwysig o leihau'r pwysau ar y rheini sy'n cael y trafferthion mwyaf gyda'u costau tai.

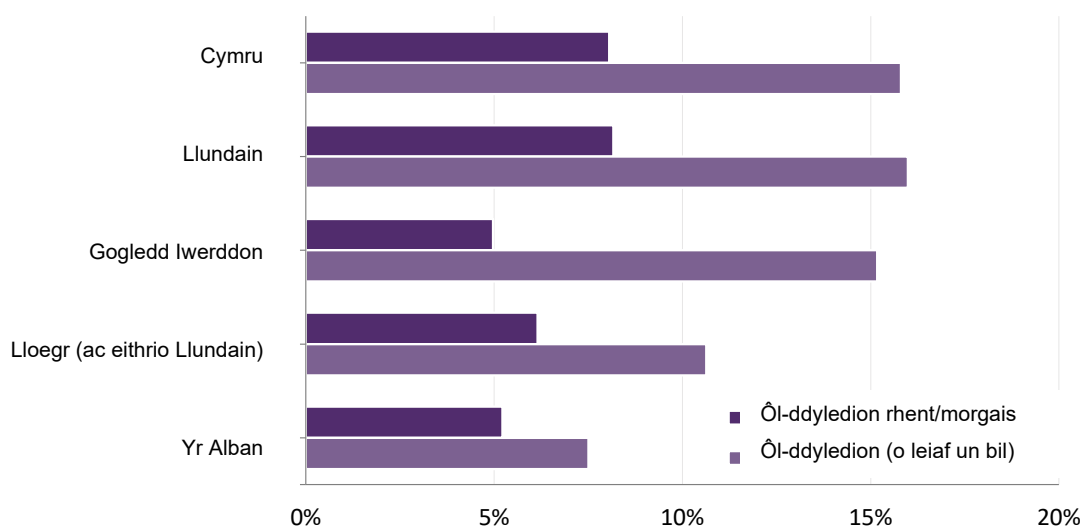
Cydnabuwyd hyn i raddau helaeth gan Lywodraeth Cymru, a oedd eisoes wedi ymrwymo i adeiladu 20,000 o dai fforddiadwy ychwanegol yn ystod eu tymor mewn llywodraeth rhwng 2016 a 2021^{xi}. Hyd yma, maent wedi gallu cadw at yr ymrwymiad hwn, ac mae'r Llywodraeth ar y trywydd iawn i ddarparu'r tai fforddiadwy a addawyd erbyn 2021. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi bod y targed hwn yn cynnwys cartrefi Cymorth i Brynu na fydd llawer o aelwydydd incwm isel yn gallu fforddio eu prynu. Wrth i ni wynebu'r argyfwng, bydd cyflenwad digonol o dai cymdeithasol wedi helpu llawer o deuluoedd incwm isel i oroesi'r storm, gan y byddent wedi gallu cael tai fforddiadwy a diogel, yn hytrach na rhenti preifat drud ac ansicr. Wrth symud ymlaen, mae'n bwysig bod Llywodraeth Cymru yn cynnal y lefel hon o adeiladu cartrefi fforddiadwy, gan hefyd osod targedau mwy heriol ar gyfer cartrefi sy'n cael eu hadeiladu'n benodol ar gyfer rhentu cymdeithasol, er mwyn darparu deiliadaeth ddiogel a fforddiadwy i deuluoedd incwm isel drwy Gymru.

Effaith y coronafeirws

Er bod cyfraddau uchel o berchentyaeth a chostau tai isel yn debygol o fod yn ffactor amddiffynnol i lawer o aelwydydd yng Nghymru, roedd y sefyllfa ansicr y cafodd llawer o rentwyr preifat a chymdeithasol eu hunain ynddi cyn yr argyfwng yn golygu bod llawer yn ei chael yn anodd talu eu costau byw ar ôl i'w hincwm ostwng. Gyda bron i draean o weithwyr Cymru ar ffyrlo yn ystod ton gyntaf y coronafeirws - a llawer mwy yn wynebu torri ar eu horiau neu ddiswyddiadau – roedd llawer o deuluoedd yn ei chael hi'n anodd cael dau ben llinyn ynghyd.

Erbyn mis Mehefin 2020, tua 400,000 o oedolion (16%) yng Nghymru ar ei hôl hi o ran talu o leiaf un bil, a 200,000 (8%) ar ei hôl hi o ran talu eu rhent neu eu taliadau morgais. Roedd cyfran yr oedolion ag ôl-ddyledion yn uwch yng Nghymru na llawer o'r DU, gyda dim ond Llundain yn wynebu lefelau tebyg o ôl-ddyledion. Fodd bynnag, teuluoedd ag ôl-ddyledion sy'n cynrychioli'r achosion mwyaf difrifol o anawsterau ariannol. Y tu hwnt i hyn, roedd llawer o deuluoedd (yn enwedig rhentwyr) yn llwyddo i ddal ati i dalu eu biliau ond yn cael trafferth yn ariannol.

Mae canran yr oedolion ag ôl-ddyledion yng Nghymru yn uwch na mewn rhannau eraill o'r DU (ac eithrio Llundain)



Ffynhonnell: Dadansoddiad Sefydliad Joseph Rowntree o Ddeall tonnau COVID Cymdeithasol (Ton 2).

Erbyn mis Gorffennaf, dim ond 58% o rentwyr tai cymdeithasol a ddywedodd eu bod yn dal i fyny â thaliadau rhent heb unrhyw anawsterau. Roedd rhentwyr preifat hefyd yn wynebu anawsterau, er bod yr effeithiau cynnar i'w gweld yn llai amlwg. Ymhlith rhentwyr preifat, dywedodd 72% eu bod yn gallu dal i fyny â thaliadau rhent heb drafferth. Yn groes i hyn, roedd 87% o'r holl ddeiliaid morgais yn gallu dal i fyny â'u taliadau morgais heb drafferth, a dim ond 2% o ddeiliaid morgais oedd ar ei hôl hi o ran taliadau.

Er mwyn helpu rhentwyr i gael dau ben llinyn ynghyd yn ystod yr argyfwng, cynyddodd Llywodraeth y DU y lwfans tai lleol (cyfradd y Budd-dal Tai a delir i bobl yn y sector rhentu preifat) i'r 30ain cyfres o ffigurau canraddol o renti mewn ardal. Bydd y newid hwn wedi rhoi hwb y mae mawr ei angen i hawlwr budd-dal tai yng Nghymru. Mae'r data diweddaraf ar Gredyd Cynhwysol yn dangos bod 270,000 o aelwydydd yng

Nghymru ym mis Mai 2020 wedi hawlio rhyw fath o fudd-dal tai, sy'n cynrychioli un o bob pump (20%) o aelwydydd yn y wlad. Rhwng mis Chwefror a mis Mai, roedd 20,000 o aelwydydd ychwanegol yn hawlio budd-dal tai yng Nghymru – cynnydd o 9%.

Fodd bynnag, mae'r cynnydd hwn yn dal i adael bylchau rhwng rhent ac incwm i unrhyw deulu sy'n rhentu eiddo sy'n uwch na'r 30ain cyfres o ffigurau canraddol o renti ac sy'n wynebu caledi ariannol. I'r rhai sy'n byw mewn eiddo dwy ystafell wely â canolrif pris rhentu preifat yng Ngwynedd (o fewn Ardal Marchnad Rhentu Eang De Gwynedd), gallai'r gwahaniaeth hwn gyfateb i ddiffyg o £25 yr wythnos. Mewn pedwar Awdurdod Lleol ledled Cymru, mae'r diffyg dros £15 yr wythnos, a allai olygu bod angen i deuluoedd ddod o hyd i £390 yn ychwanegol dros gyfnod o chwe mis i dalu eu costau tai.

Mae effaith y codiadau hyn mewn budd-dal tai hefyd yn aml yn cael ei dadwneud gan bolisiâu megis y cap ar fudd-daliadau, sy'n cyfyngu ar y codiadau hyn i'r rheini ohonom sydd â'r angen mwyaf. Mae canran y rhai sy'n hawlio budd-dal tai sy'n dod o dan y cap ar fudd-daliadau ym mis Mai 2020 yn dal yn is yng Nghymru (2%) nag yn Lloegr (3%), ond mae'n parhau'n uwch nag yn yr Alban (1.2%) ac mae wedi cynyddu ers dechrau'r argyfwng gyda 2,000 o aelwydydd ychwanegol yn dod o dan y cap rhwng mis Chwefror a mis Mai 2020.

Mae'r ganran fwyaf o'r aelwydydd hyn sydd wedi'u capio yng Nghaerdydd lle mae'r prisiau rhent uchaf. Ym mis Mai 2020, cafodd 3.4% o'r holl aelwydydd a oedd yn hawlio budd-dal tai yng Nghaerdydd eu capio ac roeddent yn wynebu didyniad o £58 yr wythnos ar gyfartaledd o ran incwm budd-daliadau. Mae'r cap hefyd yn taro ar aelwydydd un rhiant yn anghymesur. Ym mis Mai 2020, cafodd incwm budd-daliadau 6.4% o'r holl aelwydydd un rhiant yng Nghaerdydd ei gapio gan y polisi.

Er mwyn helpu i gefnogi teuluoedd sy'n cael trafferth gyda'u costau tai, gall awdurdodau lleol yng Nghymru ddefnyddio Taliad Disgresiwn at Gostau Tai i wneud iawn am unrhyw ddiffygion. Fodd bynnag, rhaid gwneud cais am y taliadau hyn ar wahân i'r cais am Gredyd Cynhwysol, ac mae'r nifer sy'n manteisio ar y taliadau ar gyfer y rhai sydd ei angen yn aml yn isel. Dangosodd ymchwil gan Park (2019) fod gan y Taliad Disgresiwn at Gostau Tai nifer o broblemau o ran argaeledd, gan gynnwys diffyg ymwybyddiaeth o'r taliad ymhlith y rhai a allai fod yn gymwys a'r ffaith bod y broses ymgeisio'n amrywio o gyngor i gyngor.

Mae gan Gymru hefyd lawer llai o gyllid Taliad Disgresiwn at Gostau Tai na'r Alban, lle mae'r taliad wedi'i ddatganoli. Yn 2019-20, dim ond wythfed o'r swm a dalwyd yn yr Alban (£66 miliwn) a dalwyd mewn Taliad Disgresiwn at Gostau Tai (£8.5 miliwn) yng Nghymru, tra bod y boblogaeth yng Nghymru yn fwy na hanner poblogaeth yr Alban, sy'n golygu, fesul pen o'r boblogaeth, bod y swm yn llai na chwarter y swm yn yr Alban. O ganlyniad, mae awdurdodau lleol Cymru mewn sefyllfa lawer gwaeth i gau'r bylchau o ran Credyd Cynhwysol na'r rhai yn yr Alban. Mae gan Lywodraeth Cymru yr opsiwn o ychwanegu at y swm sydd ar gael i awdurdodau lleol, ond dim ond hyd at y cap, tra bod gan Lywodraeth yr Alban reolaeth lawn dros wariant y Taliad Disgresiwn at Gostau Tai. Mae hyn wedi galluogi Llywodraeth yr Alban i liniaru effaith rhai polisiâu'r DU yn llawn (er enghraifft y dreth ystafell wely) tra bod Llywodraeth Cymru yn dal i fod yn methu â llenwi'r bylchau. Hefyd, er bod llawer o awdurdodau lleol yng Nghymru yn gwneud defnydd llawn o ychwanegu arian ychwanegol at y gronfa Taliad Disgresiwn at

Gostau Tai, mae ymchwil gan Shelter Cymru wedi dangos nad yw rhai cynghorau wedi defnyddio'r arian ychwanegol, tra bod eraill wedi tanwario^{xii}, ac o ganlyniad, cafodd arian y gellid bod wedi'i ddefnyddio i liniaru trafferthion ariannol i aelwydydd sy'n ei chael yn anodd gael ei roi'n ôl i Lywodraeth y DU.

Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi darparu'r cynllun Benthyciad Arbed Tenantiaeth ochr yn ochr â'r Taliad Disgresiwn at Gostau Tai, lle gall rhentwyr ag ôl-ddyledion fenthyca gan Lywodraeth Cymru i dalu ôl-ddyledion a thalu'r benthyciad yn ôl dros amser. Fodd bynnag, er y gallai hyn arbed llawer o rentwyr rhag cael eu troi allan ar unwaith, nid yw'n ysgafnhau'r baich o ddyledion cynyddol i'r rhai sydd ag ôl-ddyledion. Nid yw defnyddio'r cynllun benthycia ychwaith yn gwarantu na chaiff tenant ei droi allan, gan fod landlordiaid yn dal i allu dechrau'r broses troi allan drwy adran 21 ar ôl i'r benthyciad ddod i law. O ganlyniad, efallai mai dim ond gohirio tlodi, dyled ddifrifol a throi allan a wna'r cynllun.

Wrth i'r cynllun ffyrlo ddod i ben ac wrth i ddiweithdra godi, mae'r straen ar aelwydydd yn debygol o gynyddu. Bydd y bylchau yn y system fudd-daliadau yn dod yn fwyfwy amlwg i'r rhai sy'n cael trafferth yn ariannol a gall ôl-ddyledion mewn taliadau tai ddechrau cynyddu. Er mwyn diogelu rhentwyr rhag cael eu troi allan ar unwaith, mae cyfnodau rhybudd wedi'u hystyngi i chwe mis, ac mae Llywodraeth Cymru wedi cytuno y bydd hyn yn parhau tan 31 Mawrth 2021. Mae hwn yn gam pwysig tuag at ddarparu rhywfaint o sicrwydd i rentwyr, ond o ystyried y lefelau presennol o ôl-ddyledion rhent yng Nghymru, gallai'r broses o droi allan ddechrau cynyddu yn y dyfodol agos.

Hyd yma, mae Llywodraeth Cymru wedi cymryd camau breision i atal digartrefedd ac mae eu camau gweithredu i letya'r rhai sy'n cysgu allan wedi bod yn arbennig o gadarnhaol. Ym mis Awst, cadarnhawyd bod £40 miliwn ychwanegol wedi'i ddarparu i awdurdodau lleol weithio ar atebion hirdymor ar gyfer digartrefedd gyda'r nod o sicrhau bod gan bawb a gafodd lety brys yn ystod y pandemig lwybr at dai parhaol^{xiii}. Mae uchelgais y Llywodraeth yma i'w ganmol yn fawr, ond mae hefyd yn eithriadol o bwysig bod sefyllfa'r rheini sy'n cael trafferth gyda'u costau tai dros y misoedd nesaf yn cael ei monitro'n ofalus, fel y gallant weithredu lle bo angen i gadw rhentwyr yn eu cartrefi ac osgoi ton o ddigartrefedd newydd cyn iddo ddigwydd.

Yn ogystal â brwydrau rhentwyr tai cymdeithasol a phreifat, gall deiliaid morgeisi sy'n colli gwaith weld y pwysau ariannol yn codi yn ystod y misoedd nesaf. Ym mis Gorffennaf 2020, roedd yn bosibl i 11% o ddeiliaid morgeisi yng Nghymru ohirio talu eu morgais i'w benthyciwr. Pan ddaw'r dyddiad cau ar gyfer gwneud cais am ohirio i ben ar 31 Hydref, efallai y bydd rhai aelwydydd yn ei chael hi'n anodd dod o hyd i'r arian i dalu'r costau hyn, ac wynebu'r risg o fynd i ôl-ddyledion ac wynebu cael eu troi allan yn y dyfodol agos.

Casgliad

Mae'r adroddiad hwn wedi dangos, hyd yn oed cyn y coronafeirws, fod bron i chwarter y bobl yng Nghymru mewn tlodi, yn byw bywydau ansicr ac ansefydlog. Mewn llawer o achosion, bydd y coronafeirws wedi eu gwthio'n ddyfnach i dlodi, yn ogystal ag achosi i eraill fethu ag ymdopi. Ni fydd llawer ohonynt wedi profi'r sefyllfa hon o'r blaen.

Mae Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU wedi ymateb gyda rhai camau mentrus a thosturiol, ond mae gormod o'r rhain yn rhai dros dro. Yr hyn sy'n amlwg yw bod y cynlluniau ffyrlo a'r cynnydd dros dro mewn budd-daliadau yn cael eu tynnu'n ôl, bydd tlodi'n uwch. Ond mae llawer y gall Llywodraeth Cymru ei wneud i gefnogi ardaloedd a phobl sy'n cael eu taro galetaf gan dlodi neu'r coronafeirws, yn ogystal â symblu camau gweithredu gan gyflogwyr, darparwyr tai a gwasanaethau cyhoeddus lleol. Drwy wneud hynny, gallwn adeiladu ar sut yr ydym wedi ymateb fel cymdeithas i wynebu heriau'r coronafeirws. Mae'n briodol ac yn angenrheidiol gwneud yr un peth yn awr i sicrhau bod lefelau tlodi'n dechrau gostwng, a bod y rhai sydd ar incwm isel, sy'n cael eu heffeithio waethaf gan argyfwng economaidd coronafeirws, yn gweld eu bywydau'n gwella drwy gael cymorth hanfodol.

O ran gweithredu gan Lywodraeth y DU, mewn cyfnod pan fo arnom angen sicrwydd a sefydlogrwydd, yn wyneb ton o ddiweithdra, cyfyngiadau a chaledi, mae cadw'r codiad o £20 i Gredyd Cynhwysol a Chredydau Treth Gwaith a'i ymestyn i deuluoedd ar fudd-daliadau etifeddol yn hollbwysig. Bydd cadw'r cymorth hanfodol yn golygu bod llawer o deuluoedd yn gallu cael dau ben llinyn ynghyd; bydd ei ddileu'n golygu y bydd llawer o deuluoedd methu ag ymdopi. Dylai Llywodraeth y DU barhau i ddangos tosturi a chymryd camau beiddgar i gryfhau nawdd cymdeithasol a chefnogi ein cymdeithas.

Mae camau penodol yr ydym yn cynghori Llywodraeth Cymru i'w cymryd i helpu i fynd i'r afael â materion sy'n ymwneud â gwaith, nawdd cymdeithasol a thai:

- Datblygu cynnig gofal plant newydd yn seiliedig ar ddarpariaeth ddi-dor i blant o bob oed. Rydym yn cynnig y dylai'r cynnig gofal plant newydd hwn gynnwys: darpariaeth graidd o ofal plant rhan-amser ac addysg blynyddoedd cynnar am ddim i blant cyn oed ysgol, waeth beth fo statws gwaith y rhieni (gydag oriau ychwanegol ar gael ar raddfa ffioedd symudol); edrych ar opsiynau i gynyddu darpariaeth gofal plant fforddiadwy cyn ysgol, ar ôl ysgol a gofal plant yn ystod gwyliau i blant o oedran ysgol i 14 oed, fel y rhai a gynigir gan Sefydliad Bevan^{xiv}.
- Canolbwyntio ei strategaethau economaidd ar greu a chadw swyddi yn ardaloedd Cymru lle mae'r economïau lleol gwannaf a'r rhai sy'n cael eu taro waethaf gan y pandemig, gan gynnwys cymoedd y de a'r Gymru wledig.
- Mynd ati'n weithgar i ystyried rhinweddau cynigion Sefydliad Bevan^{xv} i wella a dwyn ynghyd y grantiau a'r lwfansau datganoledig presennol mewn 'System Fudd-daliadau Cymru' gydlynol ac effeithiol. Gellid sefydlu hyn yn bennaf o fewn y pwerau sydd eisoes wedi'u datganoli i Senedd Cymru a byddai'n ategu system nawdd cymdeithasol y DU. Byddai'n cynnig gwasanaethau arian parod neu wasanaethau mewn da sy'n cyrraedd y bobl sydd eu hangen, byddai'r gwasanaethau'n hawdd cael gafael arnynt, yn cael eu gweinyddu'n effeithlon ac yn gyson ac, yn hollbwysig, yn gwella bywydau pobl drwy eu helpu i ddianc rhag gafael tlodi.
- Adeiladu 20,000 o gartrefi fydd ar gael i'w rhentu'n gymdeithasol yn ystod ei dymor o bum mlynedd.
- Sicrhau bod rhenti cymdeithasol yn fforddiadwy drwy sicrhau nad yw rhenti'n fwy na chyflogau na budd-daliadau.

Atodiad A: Cyfraddau tlodi a chyfansoddiad y rhai sydd mewn tlodi ac yng Nghymru yn gyffredinol, 2016/17 to 2018/19

Grŵp	Cyfradd tlodi (Canran y grŵp mewn tlodi)	Cyfansoddiad tlodi (Canran y bobl mewn tlodi mewn grŵp)	Cyfansoddiad y boblogaeth (Canran yr holl bobl mewn grŵp)
Plant	28.5	25.5	20.4
Oedran gweithio	22.2	57.4	58.9
Pensiynwyr	18.9	17.1	20.7
MATH O DEULU			
Di-waith	58.3	26.7	10.5
Gwaith rhan-amser yn unig	26.6	11.0	9.4
Rhywun mewn gwaith llawn amser	15.7	41.4	59.9
Di-waith dros 60 / Wedi ymddeol	23.4	20.8	20.3
Unig riant			
Sengl heb blant	42.8	13.1	7.0
Pâr gyda phlant	28.0	20.9	17.1
Pâr heb blant	22.9	34.1	33.9
Un pensiynwr	15.1	13.0	19.6
Pâr o bensiynwyr	22.2	7.6	7.8
Anabledd yn y teulu			
Dim anabledd yn y teulu	17.7	11.3	14.5
Tri neu fwy o blant			
Tri neu fwy o blant	27.2	46.6	39.0
Un neu ddau o blant	20.0	53.4	61.0
Dim plant			
Dim plant	44.0	17.7	8.9
Un neu ddau o blant	21.4	30.1	32.8
Dim plant	20.3	52.3	58.3
MATH O AELWYD			
Rhent cymdeithasol	48.8	34.6	16.0
Rhent preifat	41.4	27.2	15.0
Yn berchen gyda morgais	10.5	16.5	36.0
Yn berchen yn llwyr	15.1	21.7	33.0
GRWP ETHNIG Y PENTEULU			
Heb fod yn wyn*	24.5	2.3	2.1
Gwyn	22.7	97.7	97.9
CYFANSWM AR GYFER CYMRU	22.8	100.0	100.0

Nodiadau

- ⁱ Llywodraeth y DU (2020) Ethnicity facts and figures. [Ar-lein] Ar gael yn: <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/work-pay-and-benefits/employment/employment/latest#by-ethnicity-and-area><https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/work-pay-and-benefits/employment/employment/latest#by-ethnicity-and-area> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- Sefydliad Bevan (2020) Coronavirus and fair work. [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2020/07/Coronavirus-Fair-Work-Final.pdf> [Cyrchwyd: 21 Hydref 2020].
- ⁱⁱ Llywodraeth y DU (2020) Ethnicity facts and figures. [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/work-pay-and-benefits/employment/employment/latest#by-ethnicity-and-area><https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/work-pay-and-benefits/employment/employment/latest#by-ethnicity-and-area> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- ⁱⁱⁱ Llywodraeth y DU (2020) Ethnicity facts and figures. [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/work-pay-and-benefits/employment/employment/latest#by-ethnicity-and-area><https://www.ethnicity-facts-figures.service.gov.uk/work-pay-and-benefits/employment/employment/latest#by-ethnicity-and-area> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- ^{iv} Sefydliad Bevan (2020) Shared Ground: integrating migrants in Wales. [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2020/04/Shared-Ground-report.pdf> [Cyrchwyd: 21 Hydref 2020].
- ^v Coleman, L, Dali-Chaouch, M, Harding, C (2020) Childcare survey (2020). Coram Family and Childcare [Online] Ar gael ar: https://www.familyandchildcaretrust.org/sites/default/files/Resource%20Library/Coram%20Childcare%20Survey%202020_240220.pdf [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- ^{vi} Rhaglen a ariennir gan Lywodraeth Cymru yw Dechrau'n Deg sydd ar gael mewn ardaloedd difreintiedig wedi'u targedu i gefnogi teuluoedd â phlant rhwng 0 a 3 oed. Mae'n darparu gofal plant rhan-amser am ddim i blant dwy i dair oed. Mae'n cyfateb i 2.5 awr am ddim y dydd am bum niwrnod yr wythnos, yn ystod y tymor.
- ^{vii} Dim ond 22 awdurdod lleol sydd gan Gymru, felly gall newidiadau mewn nifer fach o awdurdodau gael effaith fawr.
- ^{viii} Coleman, L and Cottell, J (2019) Childcare survey 2019. Coram Family and Childcare [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.familyandchildcaretrust.org/childcare-survey-2019> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- ^{ix} Sefydliad Joseph Rowntree (2020) UK Poverty 2019/20. York [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.jrf.org.uk/report/uk-poverty-2019-20> [Cyrchwyd: 26 Hydref 2020].
- ^x Sandher, J and Innes, D (2020) Storm ready – how to keep us afloat as unemployment hits. Sefydliad Joseph Rowntree. Efrog [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.jrf.org.uk/report/storm-ready-how-keep-us-afloat-unemployment-hits> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- ^{ix} Llywodraeth Cymru (2020) Prydau Ysgol am Ddim (PSM) yng Nghymru ar 20 Mai 2020. Data Cymru [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.data.cymru/covid19/prydau-ysgol-am-ddim.pdf> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020]. [Cyrchwyd: 26 Hydref 2020].
- ^x Sefydliad Bevan (2020) A Welsh Benefits System, how it can help solve poverty. Sefydliad Bevan [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2020/09/Welsh-Benefits-System-Final-Report-1.pdf> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- ^{xi} Llywodraeth Cymru (2016) Symud Cymru Ymlaen 2016-2021 [Ar-lein] Ar gael ar: https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2017-10/160920-taking-wales-forward-cy_0.pdf [Cyrchwyd: 26 Hydref 2020].
- ^{xii} Shelter Cymru (2020) Waste not, Want Not... making the most of discretionary housing payments. Shelter Cymru (2020) [Ar-lein] Ar gael ar: <https://sheltercymru.org.uk/waste-not-want-not-making-the-most-of-discretionary-housing-payments/> [Cyrchwyd: 9 Hydref 2020].
- ^{xiii} Llywodraeth Cymru (2020) Datganiad I'r Wasg: Llywodraeth Cymru'n datgelu pecyn cymorth i gadw pobl yn eu cartrefi ac i roi diwedd ar ddigartrefedd [Ar-lein] Ar gael ar: <https://llyw.cymru/llywodraeth-cymrun-datgelu-pecyn-cymorth-i-gadw-pobl-yn-eu-cartrefi-ac-i-roi-diwedd-ar> [Cyrchwyd: 26 Hydref 2020].
- ^{xiv} Sefydliad Bevan (2020) Transforming Wales: how Welsh public services and benefits can reduce poverty and inequality [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2020/10/Transforming-Wales-through-public-services-and-benefits-FINAL.pdf> [Cyrchwyd: 26 Hydref 2020].

^{xv} Sefydliad Bevan (2020) A Welsh Benefits System, how it can help solve poverty [Ar-lein] Ar gael ar: <https://www.bevanfoundation.org/wp-content/uploads/2020/09/Welsh-Benefits-System-Final-Report-1.pdf> [Cyrchwyd: 26 Hydref 2020].

Ynghylch Sefydliad Joseph Rowntree

Mae Sefydliad Joseph Rowntree yn sefydliad newid cymdeithasol annibynnol sy'n gweithio i ddatrys tlodi'r DU. Trwy ymchwil, polisi, cydweithredu ac atebion ymarferol, ceisiwn ysgogi camau gweithredu a newid a fydd yn creu DU ffyniannus heb dlodi.

Rydym yn gweithio gyda sectorau preifat, cyhoeddus a gwirfoddol, a phobl sydd wedi cael profiad o fyw mewn tlodi, i adeiladu ar yr argymhellion yn ein strategaeth gynhwysfawr - [We can solve poverty in the UK](#) – a llacio gafeael tlodi ar bobl sy'n cael trafferth ymdopi'n ariannol. Mae'n cynnwys dadansoddiad ac argymhellion sydd wedi'u hanelu at bedair llywodraeth y DU.

Mae unrhyw waith ymchwil a gyhoeddir gan JRF, yn cynnwys y cyhoeddiadau yn y cyfeiriadau, ar gael i'w lawrlwytho o www.jrf.org.uk

I gyfarfod un o'n harbenigwyr i drafod y pwyntiau a godwyd cysylltwch â:
Peter Matejic: Dirprwy Gyfarwyddwr Tystiolaeth ac Effaith
0798 921 0233

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon



FSB Wales written evidence for Draft Budget Scrutiny by Senedd Finance Committee

January 2021

Ff/T 029 2074 7406
E wales.policy@fsb.org.uk
W fsb.wales

C/A 1 Cleeve House,
Lambourne Crescent,
Tudaleny, peccyn 72

Swyddfa Gofrestredig | Registered Office:
National Federation of Self Employed and Small Businesses Limited,
Sir Frank Whittle Way, Blackpool Business Park, Blackpool, FY4 2FE

Cofrestrwyd yn Lloegr Rhif | Registered in England: 1263540



Arbenigwyr mewn Busnes
Experts in Business

About FSB Wales

FSB Wales is the authoritative voice of businesses in Wales, with around 10,000 members. It campaigns for a better social, political and economic environment in which to work and do business. With a strong grassroots structure, a Wales Policy Unit and dedicated Welsh staff to deal with Welsh institutions, media and politicians, FSB Wales makes its members' voices heard at the heart of the decision-making process.

We welcome the opportunity to provide evidence to the committee on the draft budget and to contribute to the discussion. We hope this evidence will help provide for a final budget settlement that works for smaller businesses, and that fits within a strong economic development agenda for reconstruction and recovery.

Uncertainty caused by Covid-19

We note that there are significant gaps in this budget, with areas deliberately left open on many of these points due to ongoing uncertainty due to Covid-19 and Brexit.

Events in the months since the Draft Budget's publication have shown that the budgetary landscape could change substantially in the months before the final March budget. We agree that in the circumstances, this approach of keeping many budgetary interventions open is 'prudent'.

We would also raise a wider concern on business support having been dependent on EU funding, and that as this tapers off in the year 2022-23, businesses will need clarity on how this gap will be filled, and on the role of the Shared Prosperity Fund is crucial in this regard. This is particularly so as there will be a new Welsh Government in place with a new five-year programme for government after May 2021, and clarity is needed for any Welsh Government to fulfil its economic development vision and strategy.

The lack of clarity in budgetary allocations on some matters is concerning and points to a need for better intergovernmental processes and engagement. This links to the current debate on whether the new Covid-19 support for Wales is 'new money' or not. For businesses who do not deal in the political intricacies of the quantum of grants in England and how they are then allocated in Wales, such arguments are in danger of undermining trust and confidence in the whole process. As such it is important that governments engage with each other and with the public constructively and in a way that keeps the wider economic and social needs in mind.

We hope some of the longer-term aims we outline below form a basis for depoliticising these aspects and so promote trust, by linking to engagement with business for longer term planning, and the institutional support and Covid discussions that allow this to happen.

Priorities for SMEs

Our main aim is to secure the business support required now so that business can survive the last months of full lockdown, and have capacity and capability to take advantage of any economic bounce that may come.

Ff/T 029 2074 7406
E wales.policy@fsb.org.uk
W fsb.wales

C/A 1 Cleeve House,
Lambourne Crescent,
Cardiff, CF11 7CC
Fudalen y pecyn 73

Swyddfa Gofrestredig | Registered Office:
National Federation of Self Employed and Small Businesses Limited,
Sir Frank Whittle Way, Blackpool Business Park, Blackpool, FY4 2FE
Cofrestrwyd yn Lloegr Rhif | Registered in England: 1263540



Arbenigwyr mewn Busnes
Experts in Business

This includes support in particular those in need who have slipped through the cracks so far, including company directors, and new businesses.

Following the lockdown over Christmas period – a key period for many traders – businesses start the New Year in an even more precarious position than may have been expected a few months ago.

Some key figures from our UK report ‘A Fighting Chance’, illustrate this in stark terms – and are based on surveys taken in November 2020 (ahead of the current lockdown):

- Small business confidence has been in negative territory for 9 straight quarters.
- Almost half (49%) of small firms believe their revenue will still be down on pre-COVID levels this time next year, while only 29% think it will be up.
- A record one in four (25%) small firms said they reduced headcounts between Q2 and Q3 of 2020. An even higher proportion (29%) expected to make redundancies in Q4 – one in ten (12%) expected to let at least a quarter of their staff go.
- 39% of small firms lack confidence in their longer-term survival (61% are confident their business will survive COVID).
- As a result of the COVID-19 crisis, the proportion of small businesses carrying some form of debt has increased from 56% (pre-COVID) to 69% (post-COVID).
- Of those small businesses carrying debt, the proportion that describe their level of borrowing as ‘unmanageable’ rose from 13% (pre-COVID) to 40% (post-COVID). For those that borrowed for the first time due to COVID-19, this figure rises to 49%.

These businesses need immediate business support for survival, but also the Welsh Government’s vision for economic recovery and reconstruction in terms of SMEs, and the tools for businesses to plan to take advantage of any renewal in 2021.

This can be viewed in the terms the committee suggests of a preventative approach to help maintain resilience to prime businesses for recovery. We must not lose Wales’ innovative businesses of tomorrow by not helping them today.

It is vital that there is a vision for reconstruction and recovery, that is easily understandable for our businesses and providing for greater trust and confident in planning for businesses.

This recovery plan should align with clarity on the wider Covid recovery and reopening plan following a reassessment in spring of the Covid Control Plan for the second quarter of 2021:

- Setting out:
 - different best case and worst case scenarios
 - The Alert Levels that align with the different levels of community risk (as in Winter plan),
 - the measures that trigger different public health policy responses and the linked effect on businesses, including the changing risks to the NHS in moving into spring from winter, and the effect on community risks of vaccination roll out;
- the business support aligning with the tiers of restrictions;



Arbenigwyr mewn Busnes
Experts in Business

- providing for clarity on the roles and responsibilities of government, businesses, and individuals as we move from the harshest restrictions.

The publication of at least a draft framework for reopening scenarios in Quarter 2 of 2021 should be available early. This would learn the lessons of 2020 in allowing businesses to plan, allow time to understand and adhere to the guidance, and avoid last minute dash to communicate all the changes to all businesses.

In turn, early engagement will provide for better buy in and understanding when looking at promoting good practice and social norms for businesses. It will also allow for planning. Many businesses need weeks or months to plan in terms of stock, orders, repurposing spaces (including issues such as ventilation etc.). As such, a longer-term communication and business engagement strategy around a scenario-led plan will provide confidence to plan accordingly, which is helpful in terms of building toward reopening, and in terms of employment and readiness to grasp opportunities quickly.

We are aware that there remains considerable uncertainty and it is important for trust that unrealistic expectations are kept at a minimum. This needs to be balanced by the need to allow for a steer for business planning. Scenario setting provides space for businesses to plan for different scenarios for themselves within a common framework, and provides for judgement over an uncertain transition to normality during 2021.

Investment of time and business support in this way provides for capacity and capability building for businesses to prime them for recovery and reconstruction.

It is important that businesses have confidence that the institutional business support of Business Wales and the Development Bank for Wales, which are now a recognisable support infrastructure after being an instrumental part in delivering Covid support in 2020, will continue to be developed and seen as an important priority for government.

For the purposes of long-term certainty on the business support infrastructure we would welcome a public statement of commitment to the future role of Business Wales as a key part of economic development strategy in Wales, reflecting its importance to recovery and reconstruction after Covid-19.

Business Wales will be vital business support infrastructure over the whole of the next Senedd term. We are concerned that the business support budget – and Business Wales with its strong brand and recognisability among SMEs after the Covid-19 support response in particular - will come under increasing threat as EU funding tapers off. We are alarmed that the funding for the 2022-23 for Business Wales could face a cliff edge, at a time that will still be vital for Covid-19 reconstruction and when it is plausible many businesses will remain in a precarious state.

The lack of clarity around the quantum of Welsh Funding under a Shared Prosperity Fund remains, and we would wish to see a strong commitment from both UK and Welsh Government to retaining support for Business Wales over the entire 2021-26 Senedd term.

Recovery and Reconstruction

Ff/T 029 2074 7406
E wales.policy@fsb.org.uk
W fsb.wales

C/A 1 Cleeve House,
Lambourne Crescent,
Cardiff CF11 7CC
Fudalen y pecyn 75

Swyddfa Gofrestredig | Registered Office:
National Federation of Self Employed and Small Businesses Limited,
Sir Frank Whittle Way, Blackpool Business Park, Blackpool, FY4 2FE

Cofrestrwyd yn Lloegr Rhif | Registered in England: 1263540



Arbenigwyr mewn Busnes
Experts in Business

The draft budget reference to a 'recovery and reconstruction plan'. We need to see more details on this plan and its vision for business recovery in 2021.

Committing money to the regeneration of Wales' town centres is a vital development, but we must be realistic about the question of whether more money will be needed, and ideas such as our call for a Local Transport Fund should be considered. The funding for foundational economy projects is also welcome, delivering on development of the strategy prior to Covid-19 over this Senedd period. There is clear ambition for decarbonisation in schools and public transport but would ask that Welsh Government extend this ambition beyond the public sector and develop a plan for how they will support businesses to play their part, given the scale and urgency of the need to decarbonise.

We also welcome the commitments to infrastructure, alongside the management of MIM funding by the Development Bank for Wales. The further £5m allocation in the Economy futures Fund is welcome, and we look to further details on how this is to 'work in tandem with the Development Bank of Wales 'offer''. The ongoing additional support to infrastructure plans is welcome.

However, all of these interventions, while important, do not yet cohere to a vision taking into account the impact of the pandemic. We acknowledge that the election will provide for debates that shape the next government's position. Nevertheless, businesses require this vision in looking at our economic prospects after the current lockdown more urgently. We hope that the mooted 'COVID-19 reconstruction and recovery plan' will outline the Welsh Government's vision for how Wales can begin the economic recovery from Coronavirus, and look forward to more detail in this regard. This should also look at the further expansion of the Development Bank's roles, and that of Business Wales, as well as – as mentioned in the draft budget – support to deliver on the new £1.6m Export Plan.

Sectors in particular need

It will come as no surprise that – while many businesses across the board will be in a precarious position after 2020 – a key sector requiring attention is Tourism, Hospitality and Leisure. Given its importance to (in particular) Wales' rural economy and employment, this area should be treated as a key sector and an area that needs targeted support. We called for a Tourism Hibernation Scheme from near the start of the pandemic, and acknowledge that support has been set aside for this sector.

Our points above on business planning are particularly relevant to tourism and hospitality, with winter months providing valuable planning time for high seasons. Ideally, one would hope that Easter (the start of April) will be able to be relatively unrestricted, and so provide the first bounce, and would hope that we can plan for that scenario. However, with 'staycations' being the likely prevalent activity this year, and a likely glut of tourists looking to holiday when restrictions allow from the 2nd Quarter of 2021, we would suggest that providing information early and tools planning for that time – whenever it will occur – would still bear fruit. If it occurs outside school holidays there is still likely to be a substantial demand for UK tourism this year, and Wales' businesses need to be in a position to plan accordingly.



Arbenigwyr mewn Busnes
Experts in Business

Other areas of particular concern are those built around creative industries and events, and those freelancers that support them.

There remain too many groups who need more support to weather this storm such as the newly self-employed, those in supply chains and company directors. For example, the support for the recently self-employed was a one-off payment of £2500 in June 2020. The messaging around long-term economic development and recovery, with continued support outside the Covid support through Business Wales is important too in encouraging new start-ups in 2021 during the recovery, with new potential businesses confident that they can thrive in the new environment.

At the time of writing, we are awaiting the next tranche of Economic Resilience Fund, and see this as a vital part of priming for business growth with a focus on businesses looking to expand in 2021.

It is useful to note the preparatory work will happen towards the end of 2021 on NDR revaluations on the tax base. We would note that the impact of Covid-19 may not yet be reflected in property values, and so there is a need to take this into account. For example, the impact on footfall caused by the pandemic, including on high streets, and the longer-term impact on footfall through long-term remote working aims, should also be taken into account. A business rate freeze for the duration of the next Senedd would provide for more certainty for business.

Welsh Budgetary Inflexibility

While there is general uncertainty that is making clarity in budgetary allocations difficult, we would also note that the lack of flexibility in the Welsh budget is also a problem.

It has long been FSB's position that Welsh Government's borrowing powers should be enhanced, and the Covid-19 situation illustrates why this is needed. We have long noted that Wales' debt levels are low and that borrowing powers should be relaxed to allow for infrastructure spending programme. We agree with the draft Budget's commitment to 'push HM Treasury' for 'broader flexibilities...to manage our budget in the most effective way' and increases on 'limits on our access to capital borrowing', as well as 'greater year-end carry forward and drawdown flexibilities within the Welsh reserve'. Covid-19 has illustrated the practical limits these budgetary constraints have on policy making in Wales, and we acknowledge that they place limits on Welsh Government's room for more effective planning.

We would note that the draft budget looks to borrow the maximum level, and to take out of reserves the uppermost limit.

While we would look for Welsh Government to use consequential in Covid business support to support business in need now, the lack of ability to carry over any unspent money is not conducive to a virus that takes no account of budgetary dates, and is not particularly useful in terms of fiscal responsibility in promoting a budgetary maximisation approach.

Conclusion



Arbenigwyr mewn Busnes
Experts in Business

The next few months ahead of the final Budget are a vital period in providing resource, space and frameworks to allow businesses to plan for the year ahead. It is vital that the final Budget provides for the reassurance that SMEs form a key part of the vision for recovery and reconstruction, and we expect to see the final budget provide for the institutional support and vision to ensure that the SME sector can 'build back better'.

It is also incumbent on all parties in the Senedd seeking to become or form part of the new Welsh Government in May to set out their vision for business recovery, and contribute to a constructive debate on the best road to prosperity as we look to a better year for business in 2021. This should also include a strong commitment to the business support infrastructure which will be particularly crucial over the next Senedd term.

We hope that this evidence will help form part of that ongoing discussion and is of use to the Committee's scrutiny.

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 7

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Llyr Gruffydd AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid
Senedd Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

13 Ionawr 2021

Annwyl Llyr

Rwy'n ysgrifennu i ddwyn sylw'r Pwyllgor at newid arfaethedig y Comisiwn i'w gyllideb gymeradwy ar gyfer 2020-21, drwy broses y Gyllideb Atodol. Mae'r Comisiwn yn cynnig cynnydd o £1.05 miliwn i'w gyllideb adnoddau. Nid oes unrhyw newid arfaethedig i'w ofyniad arian parod net ar gyfer 2020-21.

Mae'r Comisiwn yn cynnig y canlynol:

- cynnydd o £0.4 miliwn i gyllideb y Gwariant a Reolir yn Flynyddol
- cynnydd o £0.65 miliwn i'w gyllideb weithredol (i ddarparu ar gyfer gwyliau blynyddol a gronnwyd).

Cyllideb y Gwariant a Reolir yn Flynyddol

Mae cyllideb Gwariant a Reolir yn Flynyddol y Comisiwn ar gyfer yr addasiad cyfrifyddu nad yw'n arian parod mewn perthynas â rhwymedigaeth ariannol Cynllun Pensiwn Aelodau o'r Senedd yn y dyfodol, ac mae'n addasiad cyfrifyddu, yn hytrach na gofyniad arian parod.

Ni ellir cyfrifo gwir werth y Gwariant a Reolir yn Flynyddol tan ar ôl 31 Mawrth 2021. Felly, mae'r Comisiwn yn ceisio cael amcangyfrif proffesiynol o'r gwerth ar ddiwedd y flwyddyn yn ystod y flwyddyn ariannol. Mae'r wybodaeth actiwaraid a gafwyd yn nodi y gallai'r rhwymedigaeth fod yn £1.93 miliwn, sy'n uwch na ffigur y gyllideb, sef £1.6 miliwn. Felly, mae'r Comisiwn yn cynnig cynnydd o £0.4 miliwn i gyllideb y Gwariant a Reolir yn Flynyddol. Ni fydd hyn yn effeithio ar y gofyniad o ran arian parod gan mai addasiad cyfrifyddu heblaw arian parod yw hwn.



Darpariaeth ar gyfer gwyliau blynyddol a gronnwyd

Fel y nodais yn fy llythyrau at eich Pwyllgor, dyddiedig 7 Gorffennaf 2020 a 4 Tachwedd 2020, ynglŷn â goblygiadau ariannol pandemig COVID-19, mae Safon Gyfrifyddu Ryngwladol (IAS) 19 - Buddion Gweithwyr yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn gronni am gost unrhyw hawl i wyliau nas defnyddiwyd a gronnwyd gan staff y Comisiwn ar 31 Mawrth ym mhob blwyddyn ariannol.



Yn fy llythyrau ac yn ystod ein sesiwn graffu ddiweddar ar gyllideb 2021-22, tynnais sylw at y ffaith ein bod yn rhagweld cynnydd yn y ddarpariaeth ar gyfer gwyliau blynyddol a gronnwyd. Sylwais y byddai angen cyllideb atodol yn ddiweddarach yn y flwyddyn ariannol hon, yn ôl pob tebyg, o ganlyniad i'r



Senedd Cymru
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN

 Cysylltu@senedd.cymru
 0300 200 6565

Welsh Parliament
Cardiff Bay, Cardiff, CF99 1SN

 Contact@senedd.wales
 0300 200 6565

cynnydd hwn. Rhoddais sicrwydd i'ch Pwyllgor na fyddai unrhyw ofyniad arian parod ychwanegol, er y byddai'r cynnydd yn sylweddol.

Amcangyfrifwyd bod y cynnydd yn y ddarpariaeth yn £0.65 miliwn. Yn ei hanfod mae'n anodd cyfrifo'r ddarpariaeth hon, oherwydd mae'r flwyddyn gwyliau blynyddol yn gorffen ar ddyddiad gwahanol i bob aelod o staff. Mae'r cynnydd, fel y nodais ym mis Hydref, o ganlyniad i staff yn gweithio'n galed iawn yn ystod y cyfnod hwn, gyda diffyg cyfleoedd i gymryd gwyliau. Mae'r cynnydd hefyd o ganlyniad i'r rhagdybiaeth y bydd yr amodau hyn yn parhau tan ddiwedd y flwyddyn ariannol o leiaf. Fe wnaethoch gydnabod ein bod ar hyn o bryd mewn amseroedd digynsail ac ansicr.

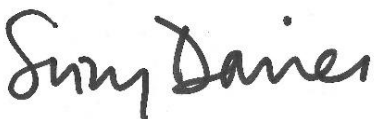
Hoffwn sicrhau'r Pwyllgor ein bod wedi ei gwneud yn glir drwy gydol y cyfnod hwn ein bod yn disgwyl i staff gymryd gwyliau. Nid mater ariannol yn unig yw hwn, ond un sy'n effeithio ar lesiant, iechyd a diogelwch staff. Rydym yn parhau i edrych ar wahanol ffyrdd o sicrhau bod staff yn cael cyfle i gymryd gwyliau.

Mae'r Comisiwn, felly, yn cynnig Cyllideb Atodol ar gyfer ei Gyllideb weithredol o £41.953 miliwn, sy'n gynydd o'r swm gwreiddiol, sef £41.303 miliwn. Nid oes unrhyw effaith ar y gofyniad arian parod. Mae'r effaith ar gyllideb gyffredinol y Comisiwn ar gyfer 2019-20 wedi'i dangos yn y tabl isod:

	Cyllideb Gymeradwy	Cyllideb Cwestiwn atodol Cyllideb	Cyllideb Ddiwygiedig Cyllideb
Cyllideb Adnoddau	£41.303	£0.650	£41.953
Cyllideb yr Aelodau	£16.172	-	£16.172
Cyllideb yr Etholiad	£0.500	-	£0.500
Cyllideb y Gwariant a Reolir yn Flynyddol	£1.600	£0.400	£2.000
Cyfanswm	£59.575	£1.050	£60.625

Yn unol â Rheol Sefydlog 20.32, ar ôl i'ch Pwyllgor ystyried y cais hwn, bydd y Comisiwn yn gosod memorandwm esboniadol yn nodi'r cais hwn am y Gyllideb Atodol. Mae copi o'r memorandwm esboniadol hwn ynghlwm er hwylustod i chi. Rhowch wybod i mi os bydd angen rhagor o wybodaeth arnoch.

Yn gywir



Suzy Davies

cc Manon Antoniazzi, Nia Morgan

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg / We welcome correspondence in Welsh or English



Ail Gyllideb Atodol 2020-21: Memorandwm Esboniadol

Ionawr 2021



Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl. Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r ddogfen hon ar wefan y Senedd:
www.senedd.cymru

Gellir cael rhagor o gopiâu o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Senedd Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1SN

Ffôn: **0300 200 6565**
E-bost: **Cysylltu@Senedd.cymru**
Twitter: **[@SeneddCymru](https://twitter.com/SeneddCymru)**

© **Hawlfraint Comisiwn y Senedd 2020**

Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn y Senedd sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Ail Gyllideb Atodol 2020-21: Memorandwm Esboniadol

Ionawr 2021



A photograph of a glass display case containing a sign. The sign has text in Welsh and English. The background is a wooden slat wall with a blue structural pole and a white triangular panel.

Croeso
i'r Senedd
—
Welcome
to the
Senedd

Cynnwys

1	Cefndir	7
1.1.	Memorandwm Esboniadol	7
1.2.	Gwariant a Reolir yn Flynyddol (AME).....	7
1.3.	Darpariaeth ar gyfer gwyliau blynyddol a gronnwyd.....	8
1.4.	Effaith y gyllideb	9
2	Cwmpas y gyllideb	10



Tudalen y pecyn 110

1 Cefndir

Cafodd **Cyllideb y Comisiwn ar gyfer 2020-21** ei chynnwys yng Nghynnig y Gyllideb Flynyddol o dan Reol Sefydlog 20.26 ac fe'i cymeradwywyd yn y Cyfarfod Llawn ar 13 Tachwedd 2019, ar ôl bod yn destun gwaith craffu gan Bwyllgor Cyllid y Senedd.

Roedd cynnig y gyllideb yn rhoi £61.411 miliwn o Gyllideb Adnoddau i'r Comisiwn, sef:

- £43.139 miliwn ar gyfer gwasanaethau'r Senedd;
- £16.172 miliwn ar gyfer cyllideb Penderfyniad y Bwrdd Taliadau ar gyfer Aelodau o'r Senedd; a
- £0.500 miliwn ar gyfer costau sy'n gysylltiedig ag etholiad.

Darparwyd £1.600 miliwn ychwanegol ar gyfer addasiadau cyfrifyddu nad ydynt yn arian parod mewn perthynas â Chynllun Pensiwn Aelodau o'r Senedd, a hynny drwy'r gyllideb Gwariant a Reolir yn Flynyddol.

Yn unol â Rheol Sefydlog 20.32 gosodwyd **Memorandwm Esboniadol**, gan gefnogi amrywiad i gyllideb 2020-21 y Comisiwn o fewn Cynnig y Gyllideb Atodol (Rheol Sefydlog 20.30). Cymeradwywyd Cynnig y Gyllideb Atodol yn y Cyfarfod Llawn ar 24 Mehefin 2020 yn dilyn gwaith craffu gan Bwyllgor Cyllid y Senedd.

Gosodir yr ail Femorandwm Esboniadol hwn yn unol â Rheol Sefydlog 20.32, gan gefnogi newidiadau i'w cynnig i gyllideb atodol gymeradwy'r Comisiwn ar gyfer 2020-21, drwy ail Gynnig y Gyllideb Atodol.

1.1. Memorandwm Esboniadol

Effaith cyllideb atodol y Comisiwn fydd cynyddu Gwariant a Reolir yn Flynyddol yn unol â rhagamcanion a chynyddu cyllideb weithrediadol y Comisiwn i adlewyrchu'r cynnydd yn y ddarpariaeth ar gyfer gwyliau blynyddol a gronnwyd ar gyfer Staff y Comisiwn.

1.2. Gwariant a Reolir yn Flynyddol (AME)

Mae cyllideb Gwariant a Reolir yn Flynyddol y Comisiwn ar gyfer yr addasiad cyfrifyddu nad yw'n arian parod mewn perthynas â rhwymedigaeth ariannol Cynllun Pensiwn Aelodau o'r Senedd yn y dyfodol. Diben yr addasiad hwn yw sicrhau y caiff darlun gwir a theg o rwymedigaeth y Cynllun ei gofnodi yn

natganiad sefyllfa ariannol y Comisiwn; nid yw'n adlewyrchu'r symiau ariannol y mae'r Comisiwn yn eu talu i'r Cynllun. Nid oes unrhyw ofyniad cysylltiedig o ran arian parod ac nid yw gwneud newidiadau iddo'n effeithio o gwbl ar gyllideb adnoddau na gwaith darparu gwasanaethau'r Comisiwn.

Ni ellir cyfrifo'r gwerth terfynol tan ar ôl 31 Mawrth 2021, ond gofynnir am amcangyfrifon gan gynghorwyr proffesiynol yn ystod y flwyddyn. Yn seiliedig ar gyfrifiadau sy'n adlewyrchu newidiadau hysbys i'r gyfradd ddisgownt a newidynnau eraill sy'n effeithio ar yr amcangyfrif o rwymedigaethau'r cynllun, yr amcangyfrif diweddaraf yw £1.93 miliwn.

Felly, mae'r Comisiwn yn cynnig cyllideb atodol gwariant a reolir yn flynyddol o £2.0 miliwn er mwyn sicrhau bod digon wrth gefn i ymdopi ag unrhyw amrywiad o'r amcangyfrif yn y ffigurau diwedd blwyddyn terfynol.

1.3. Darpariaeth ar gyfer gwyliau blynyddol a gronnwyd.

Mae Safon Gyfrifyddu Ryngwladol (IAS) 19 - Buddion Gweithwyr yn ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn fesur unrhyw hawl i wyliau nas defnyddiwyd ar ddiwedd y cyfnod cyfrifo ac addasu ei ddatganiadau ariannol yn unol â hynny.

Yn ystod hanner cyntaf 2020-21, bu gostyngiad sylweddol (o gymharu â blynyddoedd blaenorol) yn nifer y diwrnodau o wyliau blynyddol y gofynnwyd amdanynt gan staff y Comisiwn. Mae hyn o ganlyniad i bwysau gwaith cynyddol a diffyg cyfle i gymryd gwyliau.

Rhagwelir y bydd y ddarpariaeth sy'n ofynnol ar gyfer gwyliau blynyddol a gronnwyd yn parhau i gynyddu wrth i staff gronni hawl i wyliau blynyddol ychwanegol erbyn 31 Mawrth 2021. Mae'r cyfleoedd i gymryd gwyliau hyd nes 31 Mawrth 2021 yn parhau i fod yn brin, gyda'r cynnydd parhaus ym musnes y Senedd (Covid-19 ac ymadawriad y DU â'r UE) a'r cyfnod pontio i'r Chweched Senedd yn gosod rhagor o ofynion ar staff y Comisiwn.

Ni ragwelwyd y cynnydd hwn yn y ddarpariaeth pan osodwyd y gyllideb ar gyfer 2020-21. Y ddarpariaeth ar hyn o bryd yw £0.8 miliwn (31 Mawrth 2020), sy'n cynrychioli 6.88 diwrnod o wyliau blynyddol a gronnwyd ar gyfartaledd a 2 ddiwrnod o wyliau hyblyg. Mae'r broses cynllunio senarios yn dangos y gallai balansau gwyliau a gronnwyd gynyddu i gyfartaledd o 13 diwrnod a 2 ddiwrnod o wyliau hyblyg. Byddai hyn yn cynyddu'r ddarpariaeth ofynnol i £1.45 miliwn, sef cynnydd o £0.65 miliwn.

Mae'r cynnydd o £0.65 miliwn yn y ddarpariaeth yn addasiad cyfrifyddu ac nid oes angen cynyddu gofyniad arian parod net y Comisiwn.

1.4. Effaith y gyllideb

Mae Cynnig y Gyllideb Atodol yn cynnig yr hyn a ganlyn:

- Cynnydd yn y gyllideb ar gyfer gwariant a reolir yn flynyddol o £0.4 miliwn, i £2.0 miliwn.
- Cynnydd yng nghyllideb refeniw gweithrediadol y Comisiwn o £0.65 miliwn, i £41.453 miliwn.

2 Cwmpas y gyllideb

Gosodir y cyflwyniad cyllidebol atodol hwn yn unol â Rheol Sefydlog 20 y Senedd i helpu i lunio Cynnig y Gyllideb sy'n ofynnol yn ôl Adran 126 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae'r cyflwyniad hwn yn ceisio diwygio gofynion Comisiwn y Senedd o ran adnoddau a gofynion y gwariant a reolir yn flynyddol ar gyfer y flwyddyn a ddaw i ben ar 31 Mawrth 2021.

Mae Cynnig y Gyllideb Atodol yn awdurdodi defnyddio'r adnoddau net ar gyfer gwasanaethau a dibenion yr Aelodau a Gwasanaethau'r Senedd. Mae'r cynnig yn cynnwys uchafswm yr incwm (neu'r adnoddau cronrus) y gellir ei gadw i'w ddefnyddio ar gyfer y gwasanaethau hynny ac at y dibenion hynny yn hytrach na'i fod yn cael ei dalu i Gronfa Gyfunol Cymru, a'r arian parod y bydd angen ei gael o'r gronfa i dalu am y cyfansymiau net y rhagwelir y bydd y Comisiwn yn gorfod eu talu.

Nodir cyllideb ddiwygiedig 2020-21 Comisiwn y Senedd, sy'n mynd i'r afael â'r gofynion diwygiedig, yn Nhabl 1 isod.

Tabl 1	Wedi'i adolygu £000
<p>Adnoddau ar wahân i adnoddau cronrus i'w defnyddio gan Gomisiwn y Senedd ("y Comisiwn") ar gostau adnoddau a chyfalaf sy'n gysylltiedig â gweinyddu a gweithredu gwasanaethau i gefnogi'r Senedd; hyrwyddo'r Senedd gan gynnwys taliadau i'r Comisiwn Etholiadol ac eraill; taliadau mewn perthynas â'r Comisiynydd Safonau a'r Bwrdd Taliadau; unrhyw daliadau eraill sy'n ymwneud â swyddogaethau'r Senedd neu'r Comisiwn.</p> <p>Adnoddau heblaw am adnoddau cronrus i'w defnyddio gan y Comisiwn mewn perthynas â phenderfyniadau'r Bwrdd Taliadau a gwariant mewn perthynas â darparu Cynllun Pensiwn Aelodau o'r Senedd.</p>	60,625
<p>Adnoddau cronrus i'w cadw yn unol ag Adran 120(2) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 a'u defnyddio gan y Comisiwn:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ o'r broses o gael gwared ar asedau sefydlog ac incwm cyfalaf arall i'w ddefnyddio i brynu neu gaffael asedau sefydlog; neu ▪ incwm rhent; rhoddion; grantiau; ad-daliadau ac incwm o werthiant masnachol a gwasanaethau eraill a ddarperir i'r cyhoedd ac eraill i'w defnyddio ar gyfer costau gweinyddu'r Senedd. 	220
<p>Y swm a ddaw o Gronfa Gyfunol Cymru i dalu'r symiau y rhagwelir y bydd angen eu talu o fewn y flwyddyn o ran y gwasanaethau uchod ac at ddibenion ar wahân i dderbynebau y gellir eu cadw a TAW y gellir ei hadennill.</p>	56,075

Mae tabl 2 isod yn cysoni'r gofyniad adnodd net â'r gofyniad i dynnu arian o Gronfa Gyfunol Cymru.

Tabl 2: Gofyniad arian parod	£'000 2020-21 Wedi'i adolygu
Gofyniad referniw net yr Aelodau	16,172
Gwariant sy'n gysylltiedig â'r etholiad	500
Gofyniad referniw net y Comisiwn	41,453
Gofyniad cyfalaf net	500
Gwariant a reolir yn flynyddol	2,000
Is-gyfanswm	60,625
Addasiadau	
Dibrisiant	(2,250)
Newidiadau mewn darpariaethau	(2,000)
Newidiadau o ran dyledwyr a chredydwyr	(300)
Is-gyfanswm	(4,550)
Gofyniad arian parod net o Gronfa Gyfunol Cymru	56,075

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Y Drydedd Gyllideb Atodol 2020-21

Memorandwm Esboniadol i Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid

Ad-dalu Gwarged Pensiwn

Bu'r Amcangyfrif ar gyfer 2020/21 yn destun craffu gan y Pwyllgor Cyllid ym mis Hydref 2019, cafodd ei gynnwys yng Nghynnig y Gyllideb Flynyddol ym mis Rhagfyr 2019 a'i ddiwygio gan Gyllideb Atodol ym mis Mai 2020.

Fel yr eglurwyd i'r Pwyllgor yn y sesiwn graffu ym mis Hydref 2020, ymddeolodd y gweithiwr olaf o Gronfa Bensiwn Caerdydd a'r Fro yn 2020/21 sy'n golygu bod OGCC, fel y cyflogwr, wedi gadael y Gronfa. Bu'r gronfa mewn gwarged, felly roedd y swm hwn i'w ad-dalu i OGCC.

Cwblhaodd Actiwari'r Cynllun ailbrisiad o'r Gronfa ar y dyddiad gadael, gan brisio'r Gronfa yn £ 974k. Mae'r gwarged hwn bellach wedi'i ad-dalu'n llawn i OGCC.

Yn dilyn trafodaethau â chydweithwyr Archwilio Cymru a Llywodraeth Cymru, cytunwyd y gall OGCC drin yr ad-daliad hwn o gostau pensiwn fel incwm. Yna, gellir defnyddio'r incwm ychwanegol hwn o £974k i dalu am y gwariant gweithredol. Bydd hyn yn ei dro yn lleihau cyfanswm y gofyniad arian parod ar gyfer 2020/21 o'i gymharu â'r Cynnig Cyllideb wreiddiol o £974k.

I alluogi OGCC i drin y £974k fel incwm ychwanegol, bydd angen diwygio geiriad rhan 2 Atodlen 4 y Cynnig Cyllideb (y cwmpas ar gyfer incwm) i gynnwys 'ad-dalu gwarged pensiwn' yn y disgrifiad. Bydd hyn yn cynyddu lefel yr incwm y gall OGCC ei gadw, a bydd yn caniatáu i'r gostyngiad yng nghyfanswm y gofyniad arian parod o Gronfa Gyfunol Cymru gael ei ailddyrannu i rywle arall yng Nghymru.

Angen Adnoddau Ychwanegol i Gyfrif am Wyliau Blynyddol Heb eu Cymryd

Ym mis Mai 2020, cynyddom dros dro'r nifer o wyliau blynyddol caniatâedig y gall staff ei gario ymlaen o un flwyddyn o wyliau blynyddol i'r nesaf, i 14 diwrnod. Mae blynyddoedd gwyliau blynyddol ein staff yn seiliedig ar y dyddiad y dechreusant eu cyflogaeth.

Canslwyd gwyliau cynlluniedig sawl aelod o staff ac ni fyddai wedi bod yn rhesymol gwrthod cyfle i staff gael gwyliau. Ar yr adeg honno, yr oedd disgwyl y byddai staff yn cymryd gwyliau yn ddiweddarach yn y flwyddyn, pan oedd yn bosibl teithio eto. Fodd bynnag, mae cyfyngiadau teithio wedi parhau i raddau helaeth ac rydym bellach mewn cyfnod clo arall lle na chaniateir teithio. Er bod staff wedi cael eu hannog i gymryd amser i ffwrdd, ac wedi gwneud hynny, nid yw nifer o staff wedi cael cyfle i gymryd seibiant estynedig.

Mae difrifoldeb a hyd y cyfyngiadau sy'n deillio o'r pandemig yn fwy na'r hyn yr oeddem wedi gobeithio ym mis Mai, ac o ganlyniad bydd gwerth gwyliau blynyddol ein staff sydd heb eu cymryd, erbyn 31 Mawrth 2021, yn sylweddol. Oherwydd y cynnydd yn y nifer o wyliau blynyddol caniataedig y gall staff ei gario ymlaen a'r diffyg cyfleoedd i gymryd gwyliau, amcangyfrifir bod gwerth y gwyliau blynyddol hyn oddeutu £160,000 yn fwy nag mewn blwyddyn arferol. Nid yw'r gwerth hwn, sydd yn ddyledus i staff i bob pwrpas, yn effeithio ar sefyllfa'r arian parod ond mae'n rhaid ei adlewyrchu yn ein cyfrifon fel ymrwymiad adnoddau. Mae'r gyllideb atodol yn dangos y gost ychwanegol hon, ynghyd ag addasiadau i ddangos nad yw'n effeithio ar sefyllfa'r arian parod.

Atodiad A

Amcangyfrif	2020/21	2020/21
Gwariant OGCC	Y Gyllideb Wreiddiol	Cyllideb Atodol
	£000s	£000s
Cyflogau staff a chostau cysylltiedig	£3,889	£3,889
Adnoddau ychwanegol - cynnydd yn y gwyliau blynyddol heb eu cymryd	-	£160
Eiddo a chyfleusterau, gan gynnwys prydlesi	£425	£425
Ffioedd proffesiynol	£280	£280
Costau TGCh	£190	£190
Costau swyddfa	£118	£118
Teithio, hyfforddi a recriwtio	£90	£90
Cysylltiadau	£50	£50
Cyfanswm Gwariant Refeniw	£5,042	£5,202
Cyfanswm incwm, gan gynnwys ad-dalu gwarged Pensiwn	(£17)	(£991)
Gwariant Refeniw Net	£5,025	£4,211
Gwariant Cyfalaf	£25	£25
Cyfanswm Adnoddau Gweithredol	£5,050	£4,236
Taliadau dibrisiant ag amorteiddio	£60	£60
Newid yn y Gwarged Pensiwn	-	£974
Cyfanswm Gwariant Adnoddau	£5,110	£5,270
Taliadau dibrisiant ag amorteiddio	(£60)	(£60)
Newid yn y gwarged pensiwn	-	(£974)
Newid yn y cyfalaf gweithio - cynnydd yn y gwyliau blynyddol	-	(£160)
Symudiadau eraill nad ydynt yn arian parod	£20	£20
Gofynion Arian Parod gan WCF	£5,070	£4,096

24 Cathedral Road / 24 Heol y Gadeirlan
Cardiff / Caerdydd
CF11 9LJ

Mr Llŷr Gruffydd AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid
Y Senedd

Tel / Ffôn: 029 2032 0500
Fax / Ffacs: 029 2032 0600

Cyfeirnod: LF21001/AC/239/caf
Dyddiad cyhoeddi: 6 Ionawr 2021

Textphone / Ffôn testun: 029 2032 0660
info@audit.wales / post@archwilio.cymru
www.audit.wales / www.archwilio.cymru

Annwyl Llŷr

Amcangyfrif Atodol Swyddfa Archwilio Cymru 2020-21

Byddwch yn cofio inni ysgrifennu atoch yn ôl ym mis Gorffennaf 2020 yn egluro ein syniadau cynnar ynghylch goblygiadau ariannol posibl pandemig Covid-19.

Fe wnaethom esbonio ei bod yn anodd iawn ar yr adeg honno rhagweld effaith y pandemig ar ein gwaith archwilio ac felly beth fyddai'r incwm y byddem yn gallu ei sicrhau o ffioedd yn y flwyddyn. Disgwyllem ostyngiad sylweddol yn ein hincwm o ffioedd archwilio perfformiad, er y byddai hyn yn cael ei wrthbwysu gan arbedion mewn rhai meysydd cyllidebol – yn enwedig ein costau teithio. Dywedasom y byddai uchafswm ein cais ychwanegol i Gronfa Gyfunol Cymru oddeutu £500,000.

Fel mae'n digwydd, a diolch i waith caled ein staff yn gweithio o bell drwy gydol y flwyddyn anodd hon, rydym wedi llwyddo i gyflawni mwyafrif llethol ein gwaith archwilio cyfrifon a pherfformiad, sy'n ennill ffioedd. Yn rhai achosion, a dweud y gwir, bu rhaid inni wneud gwaith archwilio ychwanegol sylweddol er mwyn mynd i'r afael â'r problemau y daethpwyd ar eu traws mewn cyrff a archwilir yn y flwyddyn eithriadol hon.

Rydym felly yn cyflwyno Amcangyfrif Atodol, nid i ofyn am gyfraniad ychwanegol o Gronfa Gyfunol Cymru ond i ganiatáu inni gydnabod yr incwm ychwanegol yr ydym wedi ei gynhyrchu o ffioedd. Bydd gallu cadw'r incwm ychwanegol hwnnw yn ein galluogi i gwrdd â'r costau cysylltiedig yr ydym wedi mynd iddynt, megis effaith y ffaith fod ein staff wedi gohirio eu gwyliau blynyddol cynlluniedig ynghyd â chostau am waith a wnaed gan gwmnïau a gontractiwyd gennym. Nid oes cais am gyfraniad ychwanegol i Gronfa Gyfunol Cymru yn codi o'r cais hwn.

Yn gywir



LINDSAY FOYSTER
Cadeirydd, Swyddfa Archwilio Cymru



ADRIAN CROMPTON
Archwilydd Cyffredinol Cymru

Memorandwm Esboniadol i'r Pwyllgor Cyllid ynghylch Amrywio Amcangyfrif Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer y Flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2021

Cyhoeddwyd: Ionawr 2021

Cyfeirnod y ddogfen: 2220A2020-21

Cyflwynwyd i Bwyllgor Cyllid y Senedd i'w ystyried o dan Reol Sefydlog 20.35.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru

Lindsay Foyster
Cadeirydd, ar ran **Swyddfa Archwilio Cymru**

Cynnwys

Cyflwyniad	4
Rhesymau dros newid	4
Addasiadau i gyllidebau adnoddau	6
Atodiadau	
Atodiad 1 – Crynodeb o ofynion cyllideb 2020-21 i'w cynnwys yng Nghynnig Cyllideb Atodol Gweinidogion Cymru o dan adran 126 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006	7

Cyflwyniad

- 1 Ar gyfer pob blwyddyn ariannol, rhaid i Swyddfa Archwilio Cymru gyflwyno amcangyfrif blynyddol o'i hincwm a'i gwariant i Bwyllgor Cyllid y Senedd. Rhaid i'r pwyllgor cyfrifol archwilio'r Amcangyfrif hwnnw a'i osod gerbron y Senedd ar ôl gwneud unrhyw ddiwygiadau y mae'n eu hystyried yn briodol.
- 2 Cafodd Amcangyfrif Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer 2020-21 ei gynnwys yng Nghynnig Cyllideb Flynyddol Llywodraeth Cymru o dan Reol Sefydlog 20.26 ac fe'i cymeradwywyd yn y Cyfarfod Llawn ar 3 Mawrth 2020 yn dilyn craffu gan y Pwyllgor Cyllid.
- 3 Roedd cynnig y gyllideb yn awdurdodi Swyddfa Archwilio Cymru i gadw £14.004 miliwn o adnoddau cronrus, a gynhyrchwyd drwy ffioedd a godir ar gyrff a archwilir a grant gan Lywodraeth Cymru, a darparodd £8.228 miliwn arall o adnoddau eraill i gefnogi ein cynlluniau gwariant ar gyfer y flwyddyn. Gyda'i gilydd, defnyddir y £22.232 miliwn hwn i ariannu costau Swyddfa Archwilio Cymru wrth gyflawni ei dyletswyddau o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2013.
- 4 Mae Swyddfa Archwilio Cymru bellach yn ceisio diwygio'r Amcangyfrif a gymeradwywyd ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2021.

Rhesymau dros newid

Costau ac incwm cynyddol sy'n gysylltiedig â'n gwaith archwilio

- 5 Mae 2020 wedi bod yn flwyddyn ddigynsail i bob sefydliad oherwydd pandemig byd-eang COVID-19 ac nid yw Archwilio Cymru yn eithriad.
- 6 Fel y nodir yn ein Hadroddiad Interim ar gyfer 2020-21, mae ein staff wedi ymateb i'r her o weithio o bell ac wedi gallu cyflawni llawer o'n gwaith archwilio yn ôl y bwriad tra'n gweithio o bell oherwydd y pandemig.
- 7 Mae'r rhan fwyaf o'n cyrff archwiliedig hefyd wedi bod yn gweithio o bell ac, mewn rhai achosion, mae hyn wedi arwain at oedi wrth gynhyrchu eu cyfrifon a phapurau gwaith cysylltiedig, sydd wedi cynyddu'r amser sydd ei angen i gyflawni ein gwaith archwilio – ac felly cost ein gwaith archwilio cyfrifon. Mae hyn wedi bod yn berthnasol i waith archwilio a wnaed gan ein staff ein hunain a'r hyn a wnaed gan gwmnïau contractio sy'n gwneud y gwaith hwn ar ein rhan.

- 8 Pan fo'r costau ychwanegol hyn o ganlyniad i aneffeithlonrwydd yn sgil gweithio o bell gan staff Archwilio Cymru, byddwn yn talu'r costau ychwanegol. Os ydynt yn ganlyniad i oedi neu gyfrifon o ansawdd gwael a gyflenwir gan gyrff archwiliedig, bydd angen i ni gynyddu'r ffi archwilio sy'n daladwy i dalu am gostau ychwanegol.
- 9 Mae effaith y gwaith archwilio ychwanegol hwn yn 2020-21 yn golygu bod angen i ni gadw £266,000 ychwanegol o adnoddau cronus yn ystod y flwyddyn. Nid oes galw ychwanegol ar Gronfa Gyfunol Cymru sy'n deillio o'r newid hwn.
- 10 Defnyddir yr incwm ychwanegol hwn, ynghyd ag arbedion a wneir ar draws meysydd cyllideb eraill gan gynnwys teithio a chynhaliaeth, i dalu costau ychwanegol sy'n gysylltiedig â gwaith a wneir gan gwmnïau contractio a'r costau sy'n gysylltiedig â'n staff ein hunain yn gohirio gwyliau blyneddol. Bydd hefyd yn ein galluogi i ddefnyddio arbedion a nodwyd yn ystod y flwyddyn i fuddsoddi mewn cynllun ymadael gwirfoddol yn unol â'n strategaeth gwaith. Bydd arbedion a gyflawnwyd o fuddsoddiad mewn allanfeydd gwirfoddol eleni yn gwneud cryn gyfraniad i'r targedau arbedion heriol yr ydym wedi'u gosod ar ein cyfer yn 2021-22.

Treuliau'r Cadeirydd

- 11 Ers 2013, mae costau teithio a threuliau sy'n gysylltiedig â'r Cadeirydd wedi'u talu gan Swyddfa Archwilio Cymru a'u hariannu o Gronfa Gyfunol Cymru drwy gyllideb gyflenwi. Yn ystod 2019-20, o ganlyniad i newid yn y ffordd y mae Cyllid a Thollau EM yn cyfrif am atebolrwydd treth sy'n gysylltiedig â threuliau o'r fath, nododd Comisiwn y Senedd y dylai'r costau hyn gael eu trin fel tâl uniongyrchol ar Gronfa Gyfunol Cymru, yn hytrach na chael eu talu o'r gyllideb gyflenwi. O ganlyniad, ers 2019-20 mae holl gostau o'r fath wedi'u talu gan Gomisiwn y Senedd a'u had-dalu drwy godi tâl uniongyrchol ar Gronfa Gyfunol Cymru.
- 12 Nid oedd y newid hwn wedi'i nodi cyn cymeradwyo ein Hamcangyfrif ar gyfer 2020-21 ac mae bellach wedi'i adlewyrchu yn yr Amcangyfrif Atodol hwn. O ganlyniad, rydym yn lleihau ein galwad ar Gronfa Gyfunol Cymru £5,000 yn 2020-21.

Addasiadau i gyllidebau adnoddau

- 13 Fel yr esboniwyd uchod, mae Swyddfa Archwilio Cymru yn ceisio cynyddu ei hadnoddau cronnus £266,000 a lleihau ei hadnoddau refeniw £5,000 yn 2020-21.
- 14 Nodir y newidiadau gofynnol i'r gyllideb **yn Arddangosyn 1**.

Arddangosyn 1: Newidiadau i'r gyllideb 2020-21

	Amcangyfrif Cymeradwy 2020-21 £'000	Amcangyfrif Atodol 2020-21 £'000	Amcangyfrif Diwygiedig 2020-21 £'000
Adnodd refeniw	7,998	(5)	7,993
Adnodd cyfalaf	230	–	230
Adnoddau cronnus	14,004	266	14,270
Cyfanswm y gwariant	22,232	261	22,493
Gofyniad arian parod net	8,448	(5)	8,443

Atodiad 1

Crynodeb o ofynion cyllideb 2020-21 i'w cynnwys yng Nghynnig Cyllideb Atodol Gweinidogion Cymru o dan adran 126 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006

O dan adran 126 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (Deddf 2006), caiff Gweinidogion wneud Cynnig Cyllideb Atodol yn y Cynulliad Cenedlaethol i awdurdodi defnyddio adnoddau, cadw incwm a chodi arian parod o'r Gronfa Gyfunol ar gyfer personau perthnasol penodol, gan gynnwys Swyddfa Archwilio Cymru.

O ran gwasanaethau a dibenion Swyddfa Archwilio Cymru yn y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2021, bydd y Cynnig Cyllidebol yn awdurdodi:

- faint o adnoddau sydd i'w defnyddio gan Swyddfa Archwilio Cymru;
- faint o adnoddau sy'n cronni i Swyddfa Archwilio Cymru y gellir eu cadw (yn hytrach na'u talu i'r Gronfa Gyfunol); a'r
- swm y gellir ei dalu o'r Gronfa Gyfunol i Swyddfa Archwilio Cymru.

Ceir crynodeb o'r gofynion hyn, na ellir ond eu hamcangyfrif oherwydd amrywioldeb ffrydiau incwm, yn **Nhabl 1** isod.

Tabl 1: Crynodeb o ofynion cyllideb amcangyfrifedig 2020-21

	£'000
Adnoddau ar wahân i gronni adnoddau i'w defnyddio gan Swyddfa Archwilio Cymru ar gyflawni swyddogaethau statudol Swyddfa Archwilio Cymru, yr Archwilydd Cyffredinol ac archwilywyr penodedig llywodraeth leol, ac ar weinyddu Swyddfa Archwilio Cymru:	
• Refeniw	7,993
• Cyfalaf	230
Adnoddau cronrus o ffioedd a thaliadau am wasanaethau archwilio a gwasanaethau cysylltiedig; adennill costau eraill sy'n gysylltiedig â swyddogaethau'r Archwilydd Cyffredinol; incwm amrywiol o gyhoeddiadau, cynadleddau a darparu gwasanaethau gweinyddol a phroffesiynol a thechnegol i'w defnyddio gan Swyddfa Archwilio Cymru ar wasanaethau cysylltiedig a gweinyddu Swyddfa Archwilio Cymru.	14,270
Gofyniad arian parod net o'r Gronfa Gyfunol i dalu'r symiau net sy'n ddyledus i'w talu yn ystod y flwyddyn gan Swyddfa Archwilio Cymru.	8,443



Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

Eitem 8

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon